

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู” การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยในงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. วิเคราะห์พัฒนาการของประชาคมบางลำพู
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการก่อตัวของประชาคมบางลำพู
3. วิเคราะห์กลไกการสื่อสารในการจัดการภายในประชาคมบางลำพู

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 37 ท่าน ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแกนนำประชาคม จำนวน 16 ท่าน ประชาชนในย่าน จำนวน 15 ท่าน และ บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของประชาคม จำนวน 6 ท่าน

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สภาพของชุมชน
2. ผลการวิจัย

สภาพของชุมชน

บางลำพูในอดีต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมายและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารพบว่า เดิมย่านบางลำพูมีความเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์รวมของความทันสมัย และ วัฒนธรรม เพราะพื้นที่ในบริเวณนี้เป็นทั้งเขตพระราชฐาน ซึ่งในเวลาต่อมาเป็นที่ตั้งของวังของพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ นอกจากนั้นยังเป็นชุมชนของข้าราชการ ข้าราชการ ช่างฝีมือ ศิลปินต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคนตรีไทย ละครร้อง ฯลฯ ที่คอยรับใช้เจ้าขุนมูลนายมาหลายยุคหลายสมัย ตลอดจนเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์รวมด้านการค้า โดยมีตลาดที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อน เช่น ตลาดยอด ตลาดทุเรียน ฯลฯ

“ บางลำพู ” เป็นชุมชนเมืองแห่งแรก ๆ ที่มีความสำคัญ เติบโตและเคลื่อนไปตามเวลาที่ผ่านมานาน ขอบเขตของบางลำพูกำหนดไม่ได้แน่นอน แต่เป็นที่รู้กันว่าเป็นอาณาเขตบริเวณเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วัดชนะสงคราม ที่อยู่ในเขตแนวพระนคร จนถึง วัดสังเวชวิศยาราม กับวัดสามพระยา ที่อยู่นอกเขตกำแพงพระนคร

สำหรับชื่อที่เรียกขานกันว่า “ บางลำพู ” จะเรียกกันมาตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน จากเอกสารของประคมบางลำพูที่รวบรวมคำเล่าขานของผู้อาวุโสในชุมชนได้กล่าวไว้ว่า ชื่อ “ บางลำพู ” น่าจะมาจากลักษณะของพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มน้ำ มีน้ำท่วมซัง และมีต้นลำพูขึ้นอยู่หนาแน่น และยังเป็นหลักหมาย (Landmark) ธรรมชาติที่สำคัญของกรุงเทพฯ ในสมัยก่อน เพราะบริเวณปากคลองบางลำพูจะมีที่นั่งห้อยจำนวนมากในยามค่ำคืน จะมาวนเวียนอยู่ในดงของต้นลำพูในบริเวณนั้น เป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่าถึงกรุงเทพฯ แล้ว

จากคำบอกเล่าของราษฎรอาวุโสท่านหนึ่ง บอกว่า ถ้าย้อนไป 50-60 ปีที่แล้ว ถึงแม้ว่าชุมชนในย่านบางลำพูมีการขยายตัวออกไปมากกว่าเดิม แต่ก็ยังไม่มี การแบ่งเขตเรียกชุมชนที่แน่นอนเหมือนในปัจจุบัน แต่จะให้ความหมายของย่าน หรือชุมชนจะเรียกตามแหล่งที่มีความสำคัญ

“ ถ้าถามว่าอยู่ไหนก็จะบอกว่าอยู่บางลำพู เพราะมันเป็นจุดใหญ่ที่คนทั่วไปรู้จัก แต่ถ้าจะมาหาที่บ้านก็จะบอกลงไปละเอียดเลยว่าอยู่ตรอกไก่แจ้บางลำพู ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

โดยหากเราจะพิจารณาความสัมพันธ์พื้นฐานของคนในย่าน เราอาจสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของคนในย่านบางลำพูในสมัยก่อนจะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของราษฎรอาวุโสท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ คนในตรอกไม่ใช่แค่เพื่อนบ้านกัน จะมีญาติกันอยู่แล้ว ผู้ร้ายก็ไม่ซุกซุม เวลาไม่อยู่ก็ฝากบ้านกันได้ ไม่มีปัญหา ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติ ที่ยังมีให้เห็นมากกว่าในสมัยปัจจุบันซึ่งความสัมพันธ์นี้จะนำไปในการพึ่งพาอาศัยกัน และเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในตระกูลสืบ ๆ ไป เช่น ถ้าเป็นบ้านนักดนตรีไทย ก็จะมีการสอนลูกหลานในบ้านให้เล่นดนตรีไทยเป็นเหมือนอย่างบรรพบุรุษ

ส่วนวังเจ้านายที่อยู่ในย่าน เจ้านายในวังจะมีลักษณะความเป็นอยู่ที่เอกเทศ จะไม่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในย่านมากนัก

“ พวกเจ้าจะไม่ค่อยสูงถึงกับคนข้างนอก เขาจะไปไหนก็ไปไม่ได้ออกมาเดินพบปะกัน ”

(ราชฎารอวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

โดยภายในวังจะเป็นเสมือนสังคมย์อม ๆ กล่าวคือ ในวังจะมีผู้คนอาศัยอยู่มากมาย ทั้งลูกหลานของเจ้านาย ซึ่งจะปลูกบ้านให้อยู่เป็นหลัง ๆ ภายในบริเวณวัง คนงานในวังก็จะได้รับการเลี้ยงดูจนถึงชั้นลูกหลาน รวมทั้ง “ พวกละคร ” ซึ่งเป็นผู้ที่เล่นละครหลวง โขนหลวงในวังหลวงด้วย โดยเฉพาะวังของเจ้าพระยาวรพงศ์ หรือ บ้านพระอาทิตย์ ซึ่งเจ้าของวังมีตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง จึงเลี้ยงพวกโขน ละคร ไว้มาก ภายหลังมีการก่อตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์ ก็นำครูโขนจากวังนี้ไปเป็นแรงสำคัญ ราชฎารอวุโสท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟังถึงความเป็นอยู่ในวังสมัยก่อนว่า

“ ในบ้านเจ้านายสมัยก่อน จะมีคนที่เลี้ยงไว้ในบ้าน คนโบราณเขาเลี้ยงจนถึงลูกหลาน อย่างคนเก่า ๆ คนทำครัวมีลูกก็จะไปไหนมีที่เยอะแยะในวัง กับลูกอยู่กันไป ท่านไม่ได้ใส่ ใครจะออกไปเรียนหนังสือก็ไปได้ ”

(ราชฎารอวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

“ เจ้าพระยาวรพงศ์ คล้าย ๆ กับเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง ก็เลี้ยงโขนหลวงไว้ เยอะ ในนั้นมีโรงโขนไว้สำหรับซ้อมโขน แล้วพอเริ่มชบเขาเขาก็อยู่กันไป ท่านก็ยังเลี้ยงอยู่ ”

(ราชฎารอวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

“ ในหลวงท่านพระราชทานเบี้ยเลี้ยงวันละ 40 สตางค์ กิน 3 มื้อ ในครัวมีกระทะใหญ่หมึกมา 3 กระทะยังไม่พอเลี้ยง บ้านเนื้อที่เยอะกินเข้าไปทั้งตลก ”

(ราชฎารอวุโส-สัมภาษณ์ 20 ม.ค.43)

ศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของคนในย่านบางลำพูจะอยู่บริเวณสี่แยกบางลำพูในปัจจุบัน ซึ่งบริเวณนั้นจะเป็นที่ตั้งของร้านกาแฟเรียงรายกันอยู่หลายร้าน ไม่ว่าจะเป็นร้านนันทิยา เฮง เฮง เพราะแต่ก่อนคนในแถบนี้จะมาพบปะเจอเจอพูดคุยกันที่ร้านกาแฟเป็นประจำ คนที่จะมาพบกันที่ร้านกาแฟส่วนใหญ่จะเป็นคนชั้นกลาง ลักษณะของการพบปะกันจะมีการแยกคนเป็นกลุ่ม ๆ แยกไปตามฐานต่าง ๆ ซึ่งคนในย่านนั้นจะรู้จักกันเอง ว่าร้านใดคนกลุ่มใดนิยมมาพบปะกัน แล้วตนก็จะเข้าร้านที่คิดว่าเป็นกลุ่มของตัวเอง

“ ร้านกาแฟแต่ก่อนถือเป็นที่พบกันที่สำคัญที่สุด ซึ่งมันจะมีหลายร้าน แยกระดับเป็นกลุ่ม ร้านนี้อาจจะเป็นพวกนักเลงใหญ่ ร้านนี้ร้านเก่า ร้านนี้ร้านผู้ใหญ่ จะรู้จักกันเอง ถ้าเด็กไปนั่งในร้านคนแก่ ก็ไฮ้โหจะคุยกับใครก็ต้องไปหา

ร้านที่พรรคพวกนั่งกัน อย่างร้านเด็ก ๆ นั่งจะเป็นร้านไอ้จ้อหั้น ถ้าเดินเจอ
กันก็บอกร้านไอ้จ้อหั้น ก็รู้แล้วก็ไปเจอกันที่ร้าน ส่วนพวกผู้ใหญ่จะนั่งร้านไต้จ้ง ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

ประเด็นสำหรับการพูดคุยในร้านกาแฟนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการหยิบยกหัวข้อที่กำลัง
มีการพูดคุยกันอย่างมาก เช่น เรื่องการเมือง หรือเรื่องที่เป็นสิ่งแปลกใหม่ที่เข้ามาในสังคมใน
สมัยนั้น การพูดคุยจะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์กันเป็นส่วนใหญ่ และจะ
เห็นว่าเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น โดยเฉพาะส่วนมากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ยังไม่มีความหมายกับชีวิต
ประจำวัน ดังนั้นสิ่งที่พูดคุยกันจึงยังไม่มีใครลงมือปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมอย่างจริงจัง

“ จะนึกถึงเรื่องการเมือง ซึ่งแต่ก่อนยังไม่ร้อนแรงเหมือนสมัยนี้ ก็ไม่ค่อยมีให้
พูด แล้วก็คุยเรื่องของใหม่ ๆ ที่เข้ามา เธอเห็นอย่างนั้น ฉันเห็นอย่างนี้ เราคิด
ยังงั้นตรงนี้น่าจะเป็นยังงั้น ตรงนั้นอะไร ก็คิดกันไปแล้วแต่ตัวของเรา คนสมัย
ก่อนจะไม่ก้าวก้าวกัน ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ของคนในย่านบางลำพู
เมื่อ 50-60 ปีที่แล้ว จะเป็นไปในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในแบบของเพื่อนบ้าน เครือ
ญาติ และในแบบของการอุปถัมภ์ค้ำจุน เหมือนความเป็นอยู่แบบในวังเจ้านาย หรือขุนนางระดับ
สูง คนในย่านจะมี การพบปะพูดคุยกันตามร้านกาแฟ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของย่าน ความ
สัมพันธ์จะเป็นไปในแบบเรียบง่าย พื้นฐานของความสัมพันธ์อยู่บนความสนิทสนม ไว้นื้อเชื่อใจ
กัน แต่ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างเด่นชัด

บางลำพูในปัจจุบัน

ย่านบางลำพูได้มีการเปลี่ยนแปลงไป การคมนาคมสะดวกขึ้น ทำให้การค้าต่าง ๆ
เริ่มขยายตัวมากขึ้น คนใหม่ ๆ เริ่มอพยพเข้ามาอยู่ในย่าน เพื่อทำธุรกิจ หรือ หาที่พักอาศัยใกล้
ๆ ที่ทำงาน ดังนั้นคนที่ยังอยู่ในย่านบางลำพูจะประกอบไปด้วย คนดั้งเดิมจำนวนหนึ่งที่ยัง
อาศัยอยู่ คนที่ย้ายเข้ามาใหม่ซึ่งมีทั้งผู้ประกอบการธุรกิจค้าขาย และคนที่ย้ายเข้ามาเพื่อเป็นที่อยู่
อาศัยเท่านั้น

เนื่องจากมีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่ในบางลำพูเป็นจำนวนมาก จึงมีการแบ่งขอบเขตย่อย
ๆ เป็นชุมชนไว้แน่นอน เพื่อความสะดวกในการที่เขตจะปกครองดูแลประชาชนได้สะดวกยิ่งขึ้นดัง
นั้นจึงมีคำว่า “ ชุมชน ” ที่มีขอบเขตแน่นอน มีผู้นำตัวแทนของประชาชนอย่างเป็นทางการ ซึ่งได้
รับการเลือกตั้งจากคนในชุมชน โดยได้รับการอนุมัติจากเขต ซึ่งมีความแตกต่างไปจากเดิม ที่

การรับรู้ของคนในย่าน ว่าตนอาศัยอยู่ในย่าน “ บางลำพู ” ที่ไม่มีขอบเขตแน่นอนก็จะเปลี่ยนแปลงไป เป็นว่าตนอาศัยอยู่ใน “ ชุมชน ” ต่าง ๆ ที่อยู่ในย่านบางลำพู

จากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ของคนในย่านบางลำพูในปัจจุบันมีลักษณะ

✦ คนดั้งเดิมในชุมชน และ ผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่มีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกัน

“ เดี่ยวนี้อยู่บ้านติดกันดูหน้ากันยังไม่ได้เลย บางครั้งคนผ่านหน้าบ้านก็ไม่รู้ว่าชื่ออะไร รู้แต่ว่าอยู่ในตรอก แต่ไม่เคยคุยกัน ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

“ สมัยก่อนจะพูดจากันก็มีแต่ความสบายใจ เดินไปไหนก็รู้จักกัน เดี่ยวนี้จะมันก็เปลี่ยนแปลงไป อาจจะเพราะมีคนมาก ทุก ๆ อย่างมันเลยต้องแย่งกัน ”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค.42)

✦ คนดั้งเดิม หรือลูกหลาน ก็ยังคงรู้จักสนิทสนม กันเคยกัน ผู้อาวุโสที่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนส่วนใหญ่ก็ยังได้รับ การยกย่อง นับถือ และยอมรับจากคนในพื้นที่ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการคือ การยอมรับให้เป็นกรรมการชุมชน ตัวแทนชุมชน หรือในลักษณะที่เป็นที่เคารพนับถือโดยทั่วไปของคนในชุมชน

“ การเลือกคณะกรรมการชุมชนจะมี ประธาน เลขารองประธาน 3 คนนี้จะใหญ่ ที่นี้คนที่ไม่ใช่คนในพื้นที่สมัครเข้ามาด้วย แต่คนในพื้นที่ไม่ต้องการให้มาเป็นแกนนำ เขาไม่ยอมรับ ”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 11 ม.ค. 43)

“ คนที่เห็นกันตั้งแต่เด็ก เดินก็ชนกันแล้วทักทาย พูดคุยกันสัพเพเหระ บ้านผมอยู่หลังตรอก สมัยเด็ก ๆ เตะฟุตบอลชนหน้าบ้านอาจารย์เต็มสิริ แยกก็ออกมาว่า บ้านแกมีต้นมะม่วงก็เคยไปเก็บกิน คนเก่าเลยกล้า ถ้าเป็นคนใหม่เราก็ไม่กล้า ”

(คนดั้งเดิม-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

✦ ชาวบ้านในแต่ละชุมชน โดยส่วนใหญ่จะพบปะกันในบริเวณที่สาธารณะของแต่ละชุมชน พูดจากันตามทางเดินที่บังเอิญมาพบกัน หรือตามงานเทศกาลต่างๆ ที่แต่ละชุมชนจะจัดขึ้นสำหรับชุมชนของตนเอง เช่น งานวันปีใหม่ วันเด็ก สงกรานต์ ฯลฯ แต่คนส่วนใหญ่ที่มาร่วมจะเป็นคนเฒ่า คนแก่ ลูกหลานดั้งเดิมในชุมชน ส่วนคนที่ย้ายเข้ามาใหม่ส่วนใหญ่จะไม่ค่อย

ให้ความสำคัญ เพราะไม่ได้สูงลิบกับคนอื่น ๆ ในชุมชน เลยไม่รับรู้ข่าวสารในการจัดงานไปด้วย หรือในช่วงเทศกาลสำคัญผู้ที่ย้ายเข้ามาอาศัยเหล่านี้ก็จะกลับภูมิลำเนาของตนเอง

จะเห็นได้ว่าการพบปะกันในชีวิตประจำวันในปัจจุบันของคนในย่านบางลำพู จะมีวงจำกัดอยู่เพียงแคในชุมชนของตนเองเท่านั้น และยังไม่มี การพูดคุยถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามปัญหาในการวิจัย 3 ข้อ คือ

1. พัฒนาการของประชาคมบางลำพู
2. ปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู
3. กลไกการสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1: พัฒนาการของประชาคมบางลำพู

เนื่องจากบางลำพูเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ยาวนาน จึงมีลักษณะของการอยู่อาศัยร่วมกันของคนดั้งเดิมในชุมชน และ คนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในชุมชน ผลจากการวิจัยพบว่า การรวมตัวกันทำกิจกรรมของประชาชนในย่านบางลำพูมีลักษณะของความผสมผสานระหว่างคนดั้งเดิม และ คนรุ่นใหม่ของชุมชนเช่นเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ว่า การก่อตัวของประชาคมบางลำพูตั้งแต่เริ่มต้นจนมาถึงปัจจุบันจะมีพัฒนาการแบ่งได้เป็น 4 ระยะ

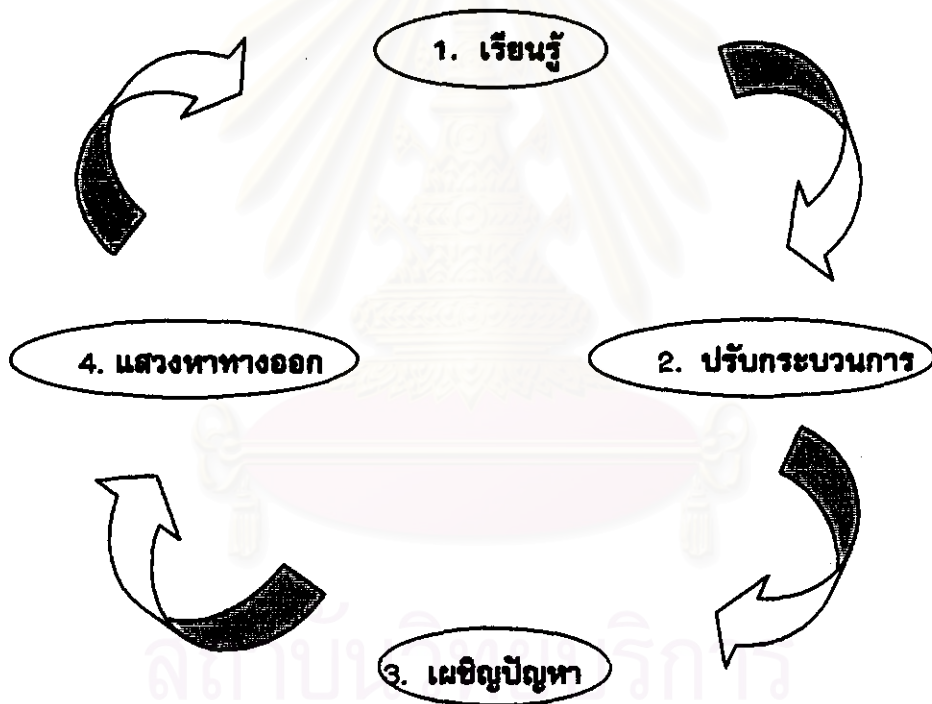
ระยะเรียนรู้ เป็นระยะบุคคลภายนอกเข้ามาจุดประกายให้กับคนในชุมชนและจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆต่อไปด้วยตนเอง

ระยะปรับกระบวนการ เป็นระยะบุคคลภายนอกได้ลดบทบาทลง มีการรวมกลุ่มกันชัดเจนขึ้น และ แกนนำในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมในชุมชนด้วยตนเองซึ่งเป็นการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันในหมู่ของแกนนำ ในหมู่ของประชาชน หรือ ระหว่างแกนนำกับประชาชน และ ระหว่างแกนนำกับบุคคลภายนอก

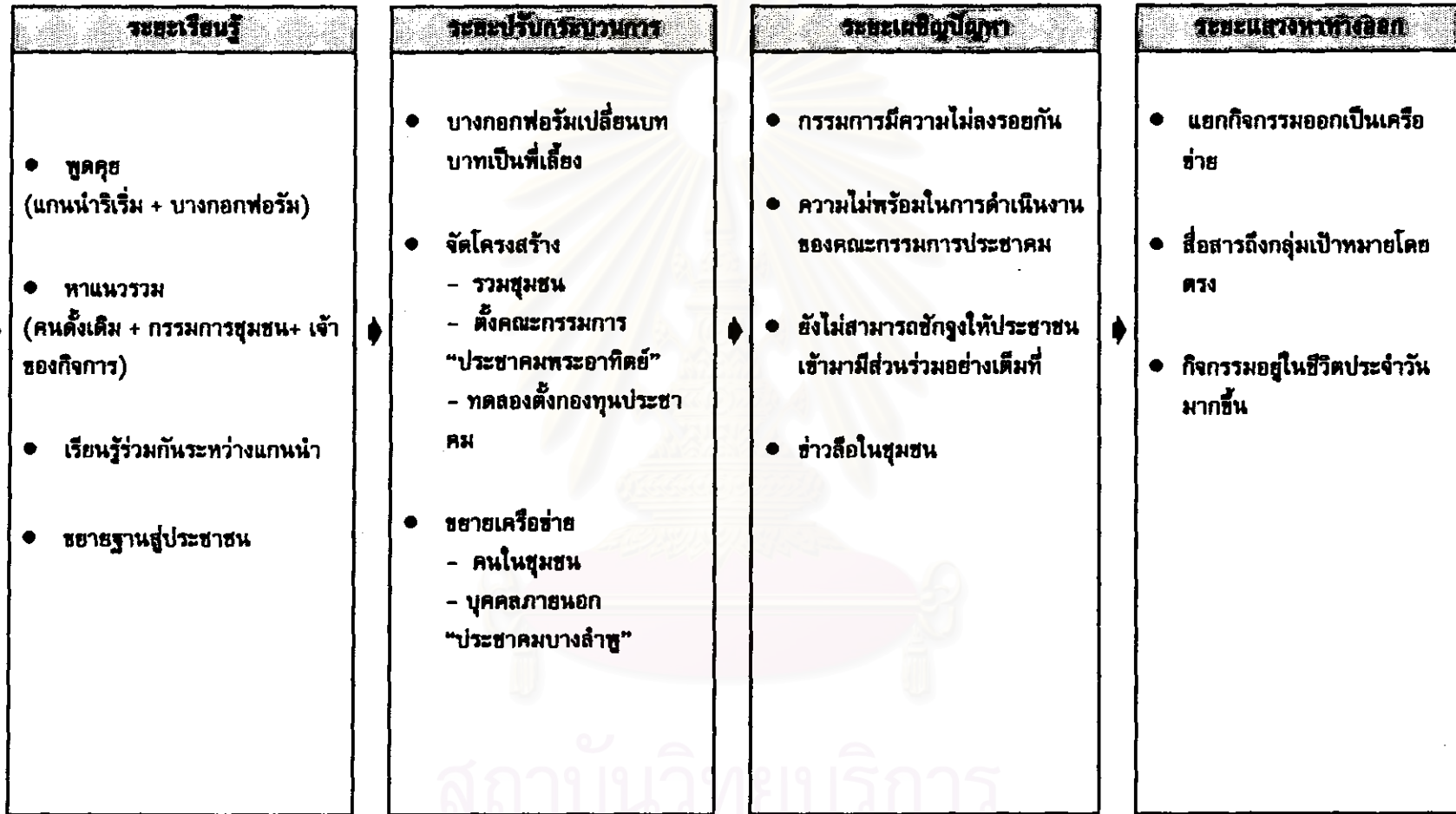
ระยะเผชิญปัญหา เป็นระยะต่างมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน และ เริ่มมีการแยกตัวออกจากกลุ่ม

ระยะแสวงหาทางออก เป็นระยะที่กลุ่มได้รับบทเรียนจากการทำงานร่วมกันมาในระยะเวลาหนึ่ง ในขณะที่ประชาคมเพิ่งจะเข้าสู่ระยะปรับตัว และได้มีการปรับโครงสร้าง และการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการในการก่อตัวของประชาคมบางลำพู เป็นแบบจำลองดังนี้

แบบจำลองที่ 1 พัฒนาการของประชาคมบางลำพู

มีแนวโน้มร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

แบบจำลองที่ 2 พัฒนาการของประชาคมบางลำพู

ระยะเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่าระยะเรียนรู้เป็นระยะที่เจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาใหม่ กับ บางกอกฟอรัม (องค์กรพัฒนาเอกชน) ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลภายนอก ได้ร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชน และมีความคิดร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อสร้างสีสันให้กับชุมชน ในระยะนี้บางกอกฟอรัมจะมีบทบาทสำคัญในการจัดประกาย และ การบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งกิจกรรมหลักในการจัดประกายการมีส่วนร่วมของประชาชนในย่าน คือ เทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 1 โดยมีขั้นตอนต่างๆดังต่อไปนี้

● การพูดคุย

จากการศึกษาพบว่าจุดเริ่มต้นของการก่อตัวจะเริ่มจากการพูดคุยกันในวงของผู้ที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว คือเจ้าของร้าน Hamlock กับ เพื่อนที่หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ เจ้าของร้านหนังสือเล็กๆ และ ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัม เกี่ยวกับความสวยงามของถนนพระอาทิตย์ซึ่งเป็นถนนสายหนึ่งในย่านบางลำพูที่มีลักษณะเด่นที่สามารถดึงดูดความสนใจของคนได้ เช่น วังของเจ้านายในสมัยก่อน ป้อมพระสุเมรุ อาคารพาณิชย์ริมถนนพระอาทิตย์ ประกอบกับเคยมีผู้เสนอไว้ว่า ถนนสายนี้เป็น “ ถนนสายวัฒนธรรม ” จึงนำความคิดเห็นเหล่านี้มาพูดคุยกัน และมีความคิดไปในแนวทางเดียวกันว่า น่าจะมีการสร้างกิจกรรมสนุก ๆ ขึ้นบนถนนสายนี้ เพื่อให้เกิดความมีสีสันในชุมชน โดยให้คนในละแวกนั้นได้ออกมามีส่วนร่วมกันงาน และสนุกได้อย่างเต็มที่ และได้มีความคิดว่าจะจัดงานวัฒนธรรมในลักษณะงานเทศกาลถนนคนเดิน โดยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยอิงกับวัฒนธรรมความเก่าแก่ของย่าน และ ใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อที่จะดึงดูดให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

“จะบังเอิญก็ได้ ร้าน Hamlock เป็นจุดเริ่มต้นที่เราไปรู้จักกับคุณปิติ เจ้าของร้าน เขามีความสนใจคล้าย ๆ เรื่องแบบนี้ ได้คุยกันก็อยากทำ แล้วคุณปิตีก็เล่าให้ฟังถึงเจ้าของร้านหนังสือเล็กๆ คือคุณบุษกร เราก็ไปคุยกัน เขาก็บอกเป็นความคิดที่อยากทำ ”

(ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัม-สัมภาษณ์ 22 ก.พ. 43)

“ ตอนนั้นผมเพิ่งเข้ามาได้ 2 ปีกว่า คุยกับเพื่อนใน หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ตอนนั้นรู้จัก บางกอกฟอรัม ก็เลยคุยกันว่าถนนสายนี้มีเสน่ห์มาก น่าจะจัดงานวัฒนธรรมขึ้น...คุยกันว่าใช้งานวัฒนธรรมเป็นอุบายให้คนเกิดการรวมตัวกันทำนั้นเอง ตัวงานจริง ๆ ไม่ได้สำคัญที่สุด ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

● การหาแนวร่วม

หลังจากการพูดคุยกันในวงของผู้ที่มีความสนใจที่ตรงกันแล้ว กลุ่มแกนนำริเริ่มโดยมีบางกอกฟอรัมเป็นแกนนำหลัก จึงได้เริ่มหาแนวร่วม และเริ่มขยายวงของผู้ที่ร่วมทำงานไปสู่ผู้คนในชุมชนมากขึ้น โดยสามารถแบ่งกลุ่มแนวร่วมได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์ กลุ่มตัวแทนชุมชนในย่านบางลำพู ซึ่งชุมชนที่ให้ความสนใจ และร่วมมือในขณะนั้นคือ ชุมชนเขียนนิวาสน์- ตรอกไก่แจ้ ชุมชนวัดสังเวชฯ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา กลุ่มราษฎรอาวุโสของชุมชน

เครือข่ายของผู้เข้ามาร่วมมือในการทำงานจะได้มาจากการร่วมมือของบางกอกฟอรัม กับแกนนำริเริ่ม พูดคุย ชักชวนที่คนรู้จักกันของผู้ที่เป็นกลุ่มแกนนำริเริ่ม ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาใหม่และรู้จักกับเจ้าของธุรกิจที่เป็นคนดั้งเดิมก็จะสามารถเชื่อมโยงไปยังคนดั้งเดิมในชุมชนได้ นอกจากนี้การชักชวนเจ้าของกิจการริมถนนพระอาทิตย์ ก็จะมีตัวเชื่อมคือ เจ้าของกิจการด้วยตนเอง

บางท่านรู้จักคนดั้งเดิม คนเก่าคนแก่ที่ได้รับการยกย่องนับถือในชุมชน ทำให้สามารถชักชวนคนเก่าคนแก่ที่รัก และผูกพันกับย่านบางลำพูออกมาร่วมงาน ซึ่งจะเป็นการนำเอาผู้ที่สนใจงานตั้งแต่แรกเป็นตัวเชื่อมกับคนอื่น ๆ ในชุมชน แล้วคนในชุมชนที่ได้รับการชักชวนแล้วสนใจ ก็จะเป็นตัวเชื่อมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป

“ คุยกับคุณปิติ(เจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาใหม่) คุณจี(เจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาใหม่) เขารู้จักป้านิด (เจ้าของร้านครัววันพระดีน และเป็นคนดั้งเดิมในชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน) ใครต่อใครเขาก็บอกเออ มีผู้นำชุมชนหลายคนสนใจ ก็เริ่มขยายวงออกไปเรื่อย ๆ อาศัยรู้จักคนโน้นคนนี้ แล้วสืบต่อว่าใครรู้จักใครบ้างแล้วขยายความสัมพันธ์ออกไปเพราะ บางกอกฟอรัมเป็นคนนอกอยู่ดี ๆ ไปทำโดยไม่มีแกนนำมันก็ไปไม่รอดแน่ ”

(ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัม-สัมภาษณ์ 22 ก.พ. 43)

ในขณะนี้ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการชุมชน คนดั้งเดิมในชุมชน และ เจ้าของธุรกิจที่ให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมนี้เท่านั้น

โดยการชักชวนราษฎรอาวุโสของชุมชน นอกจากที่จะมีการชักชวนกันด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวแล้ว ยังใช้จดหมายเชิญเข้าร่วมเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้อาวุโสของชุมชนที่ได้รับการชักชวน

“ คุณอภิชาติเขาเป็นคนแฉะนี่ รู้จักกันมานาน เขามาชวนผมบอกว่า บางกอกฟอรัมเขาจะจัดงานปิดถนนอยากให้คุณเก่า ๆ มาช่วย ตอนแรกผมก็ปฏิเสธ เพราะ สุขภาพไม่ดี แต่เขามาชวน 3-4 ครั้ง ตอนหลังมีจดหมายเชิญจากคุณชัยวัฒน์ (ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัม) มาเลย เขาออกไปเป็นที่ปรึกษา เราก็เห็นว่าเราช่วยได้ก็เลยไปทำเรื่อยมา ”

(ราชฎารอาวโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

● เรียนรู้ร่วมกันระหว่างแกนนำของประชาคม

หลังจากการหาแนวร่วมในการจัดกิจกรรมในชุมชน บางกอกฟอรัมจะมีบทบาทหลัก โดยในขั้นนี้จะมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ที่สนใจเข้าร่วม ซึ่งจะใช้ลักษณะของการประชุมระดมสมองร่วมกัน โดยจะเป็นการประชุมร่วมกัน ระหว่าง บางกอกฟอรัม คนในชุมชนที่สนใจ กับ เครือข่ายภายนอกที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวกับบางกอกฟอรัม และ แกนนำริเริ่ม ซึ่งเข้ามาช่วยเหลือในการออกความคิดเห็น ซึ่งเครือข่ายภายนอกจะประกอบไปด้วยอาจารย์ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมจัดงานจะมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมในเรื่องต่างๆ รวมทั้งมีสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจมาเป็นผู้สังเกตการณ์ และ ช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารเป็นระยะๆ

การประชุมระดมสมองจะจัดขึ้นในหลายครั้งตามกระบวนการทำงานตลอดระยะเวลาประมาณ 1 ปี โดยเริ่มต้นจากการสื่อสารทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆที่เข้าร่วมประชุม โดยใช้เทคนิค Future Search Conference คือ การให้ผู้เข้าร่วมประชุมมองภาพของชุมชนทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตใน 2 รูปแบบคือ อนาคตที่เป็นไปตามยถากรรม และ อนาคตในแบบที่อยากให้เป็น แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมเปรียบเทียบระหว่างอนาคตทั้ง 2 แบบ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมโดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้อยู่อาศัยในย่านได้สนใจถึงความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงของย่านโดยชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เราปล่อยให้เกิดขึ้นไป และ ความเปลี่ยนแปลงที่เราสามารถร่วมกันควบคุมได้ ว่าแต่ละแบบจะมีผลเป็นเช่นไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นการโน้มน้าวให้ผู้เข้าร่วมประชุมโดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้อยู่อาศัยในย่านมีความกระตือรือร้นและอยากที่จะทำกิจกรรมเพื่อที่จะให้ย่านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พวกเขาต้องการ จากทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกัน วางแผนการจัดงาน การจัดหากิจกรรมต่างๆที่จะแสดงในงาน รวมทั้งการตั้งชื่องานร่วมกัน และที่ประชุมก็สรุปได้ว่างานเทศกาลถนนคนเดินครั้งนี้จะมีชื่อว่า “ สนุกกับถนน พื้นที่ชุมชนพระอาทิตย์ ” โดยจะจัดขึ้นในบริเวณถนนพระอาทิตย์

จากกระบวนการทำงานนี้ ทำให้ผู้ที่เข้ามาร่วมงานเป็นแกนหลัก ซึ่งมาจากพื้นฐานที่ต่างกันเช่น คนที่ย้ายเข้ามาใหม่ คนดั้งเดิม หรือคนที่มาจากต่างชุมชนกันได้มารู้จักกัน สนับสนุนกันมากขึ้นกว่าเดิม และได้มีโอกาสเรียนรู้งานที่เป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยทำในชุมชนมาก่อน

“ จะเจอกับประธานชุมชนอื่นก็คือ เวลาไปประชุมที่เขต แต่พอเขามีงานแล้วเขานึกถึง เขาก็มาเรียก ได้เจอกันมากขึ้น ได้ความรู้เพิ่มขึ้นว่าข้างนอกมีอะไรบ้าง ”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 10 ม.ค. 43)

● ขยายฐานลงสู่ประชาชนในพื้นที่

ในระบอบนี้จะมีการกระตุ้นประชาชนในพื้นที่ได้ตื่นตัว และ สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยจะใช้วิธีในการดึงดูดความสนใจ และ กระตุ้นประชาชนในพื้นที่โดยการ จัดกิจกรรมย่อย ขึ้นก่อนการจัดงาน “สนุกกับถนน พื้นที่ชุมชนพระอาทิตย์” และ การใช้เอกลักษณ์ของชุมชนในการกระตุ้นความสนใจ

- การจัดกิจกรรมย่อยร่วมกัน คือ งาน “ผีเสื้อและดอกไม้” และ “ศิลปะบนฟุตบอล” ที่ให้ชาวบ้านได้นำกระเบื้องมาตกแต่งทางเท้าบริเวณโค้งถนนพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นก่อนงานปิดถนนครั้งที่ 1 เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมทำกิจกรรม หรือ แกนนำในเวลาต่อมา ได้รู้จักวิธีการทำงาน และ ได้รู้จักกันมากขึ้น เพื่อให้คนในพื้นที่ได้เห็นถึงลักษณะการจัดกิจกรรมในลักษณะของการสร้างสีสันให้กับชุมชนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และยังมีการจัดเตรียมกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของงานเทศกาลถนนคนเดินด้วย คือ การแข่งขันกีฬาระหว่างชุมชน โดยที่กรรมการชุมชนจะมาร่วมกันหาตัวแทนคือคนในชุมชนมาแข่งขันกีฬาในวันงาน

แต่ความสนใจของประชาชนในพื้นที่จะเพิ่มมากขึ้นในช่วงใกล้วันงาน และเมื่อถึงวันงานประชาชนในชุมชนจะสนใจที่จะออกมาร่วมชมงานเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่จะพอใจและสนุกกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน

- การใช้เอกลักษณ์ของชุมชนในการกระตุ้นความสนใจ คือ ใช้การค้นพบต้นลำพูต้นสุดท้ายที่บางลำพูมาเป็นสื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีการตื่นตัวในการอยากที่จะออกมาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อชุมชน หรือเป็นการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนขึ้นมาดึงดูดความภาคภูมิใจของคนในย่าน และ ให้ระลึกถึงความเป็นรากเหง้าร่วมกันของชุมชน โดยการค้นพบต้นลำพูนี้เป็นการค้นพบของคนในชุมชนในย่านบางลำพูเอง คือ ชุมชนวัดสังเวช ซึ่งผู้ที่ค้นพบคือคนดั้งเดิมในชุมชน และได้มีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ออกไปให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ซึ่งก็สามารถทำให้ประชาชนในย่านได้เกิดความตื่นตัวในระดับหนึ่ง

“คนแรกที่รู้จักคือ สัตยูชัย บุญธรรม เป็นประธานชุมชนวัดสังเวช รุ่นแรก เขา
รู้เพราะแต่เด็กก็อาบน้ำแถวนี้ แล้วให้อาจารย์สมปองเป็นอาจารย์ทางประชา
สัมพันธ์ที่วัดสังเวช ไปเดินเรื่องทางราชการเพราะเขากว้าง ถูกศิษย์ลูกหาเยอะ
ตอนนั้นถึงงานปิดถนนครั้งแรกแล้ว แต่ยังไม่มีการรู้จัก แล้วเรื่องก็ไปถึงพระราช
วัง ผู้ว่าฯ ก็มาเลยบูม เป็นสิ่งที่ภูมิใจมากที่สุด หนังสือพิมพ์ก็ลง”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 43)

จากการศึกษาจะพบว่าในระยะแรกของการรวมตัวของคนในย่านบางลำพูจะเป็นการ
จุดประกายร่วมกันระหว่าง บางกอกฟอรัมซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และ แกนนารีเริ่มซึ่งเป็นเจ้าของ
ธุรกิจที่ย้ายเข้ามาในย่าน ซึ่งมีแนวคิดไปในแนวเดียวกัน คือ อยากที่จะสร้างควมมีชีวิตชีวาให้
กับชุมชนโดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้วัฒนธรรม ความสวยงาม และ ความเก่า
แก่ที่มีความเป็นมาช้านานของพื้นที่เป็นสื่อให้คนในชุมชนได้ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน และได้
เรียนรู้วิธีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยมีบางกอกฟอรัมเป็นแกนนำหลัก และคนในพื้นที่จะมี
บทบาทในการร่วมออกความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้มีความคิดเห็นร่วมกันว่าจะมี
การจัดงานในเชิงวัฒนธรรม คือ งานเทศกาลถนนคนเดิน “สนุกกับถนน พื้นที่ชุมชนพระ
อาทิตย์” ซึ่งกิจกรรมจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กิจกรรมของชุมชนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมดนตรีไทย
การเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ และกิจกรรมของชุมชนนอกพื้นที่ เช่น กิจกรรมละครกลุ่ม กิจกรรม
ศิลปะบนบาทวิถี ฯลฯ

ระยะปรับกระบวนการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัมจะพบว่า ในระยะนี้บทบาทของ
บุคคลภายนอกจะลดลง โดยบางกอกฟอรัมจะเปลี่ยนบทบาทเป็นที่เลี้ยงให้กับคณะทำงาน และ
อาจารย์ที่เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาในช่วงแรกจะเริ่มถอยออกไป ในขณะที่เดียวกันแกนนำริเริ่ม
ยังมีความตื่นตัวในการทำกิจกรรมร่วมกัน และยังมีวัตถุประสงค์ในการรวมตัวกันเหมือนในระยะ
แรก คือ การทำงานกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในย่าน และสามารถที่จะพึ่ง
พาตนเองได้ โดยใช้วัฒนธรรมที่เป็นรากฐานเดิมของย่าน เป็นสื่อหลักที่จะดึงดูดคนในย่านให้
ออกมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันและจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน
ของคนในย่าน และเกิดการพัฒนาโดยพึ่งตัวเองในที่สุด

กิจกรรมในระยะนี้จะเป็นกิจกรรมย่อยๆ แต่ยังไม่ใช่กิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง เช่น
โครงการแยกขยะ งาน “เพลงสายน้ำและความรัก” ฯลฯ และงานใหญ่คือ งานเทศกาลถนนคน
เดินครั้งที่ 2 และในระหว่างการเตรียมงานเทศกาลถนนคนเดินนี้เองได้มีเรื่องของการรวมตัว
กันเพื่ออนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์คุรุสภาซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีผลต่อพัฒนาการของการก่อตัวเช่น
เดียวกัน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าในระยะนี้การก่อตัวได้มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

● จัดโครงสร้าง

ในระยะนี้กลุ่มแกนนำที่เป็นคนในย่านบางลำพูที่ร่วมทำกิจกรรมตั้งแต่ระยะแรกได้มีการรวมตัวกันเหมือนเดิม แต่มีบทบาทเป็นแกนนำที่ชัดเจน มีการบริหารงานในกิจกรรมต่างๆเอง และ ติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในย่าน และ ที่เป็นบุคคลภายนอกเอง มีผู้นำเกิดขึ้นชัดเจนจากการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันมา และมีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจนดังนี้ คือ การรวมชุมชนที่เป็นสมาชิกของประชาคมอย่างชัดเจน การจัดตั้งคณะกรรมการประชาคม การทดลองจัดตั้งงบประมาณของประชาคม

- การรวมชุมชน

ได้มีการรวมชุมชนในย่านบางลำพูที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกันอย่างชัดเจน เพื่อให้การรวมตัวมีความชัดเจน และ เข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งในระยะนี้ การรวมตัวของคนในชุมชนอย่างบางลำพู คือ ชุมชนเซียนนิวาสน์-ไก่อ๊จ๊ ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา และ กลุ่มเจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์ จะรวมตัวกันเป็น “ประชาคมพระอาทิตย์” เพราะศูนย์กลางของการทำกิจกรรมจะอยู่บริเวณถนนพระอาทิตย์ และ เป็นที่ตั้งภูมิสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของย่าน เช่น ป้อมพระสุเมรุ วังเก่า อาคารพาณิชย์สมัยก่อน ฯลฯ ซึ่งการรวมตัวของชุมชนต่างๆจะเป็นเครือข่ายของตัวแทนจากชุมชนที่เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ในระยะแรก

ราษฎรอาวุโสได้ให้ความคิดเห็นว่าการรวมชุมชนในครั้งนี้ก็เหมือนกับการย้อนไปในอดีตที่ย่านบางลำพูยังคงมีความเป็น “ย่าน” โดยไม่มีการแบ่งเป็น “ชุมชน” ย่อยๆ เพียงแต่แตกต่างกันที่ การรวมกันเป็นประชาคมจะมีผู้ที่เป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งสมัยก่อนยังไม่มี

“ชุมชนทั้งหมดมารวมกัน มันก็เหมือนกลับไปจุดเดิม แต่มันนำฟุ้งขึ้นความจริงมันก็คนในบางลำพุนั้นแหละ แต่มันดีตรงที่มีคนทำงานไม่เหมือนสมัยก่อนที่เลื่อนลอย”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 43)

- ตั้งคณะกรรมการประชาคม

มีการจัดคณะผู้ที่เป็นแกนนำในการทำงานอย่างชัดเจนโดยสามารถแบ่งผู้ที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการออกเป็น 3 กลุ่มคือ เจ้าของธุรกิจจำนวนหนึ่งบนถนนพระอาทิตย์ กรรมการชุมชนที่เข้าร่วม ราษฎรอาวุโสหรือบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือ และมีการตั้งคณะที่ปรึกษาประชาคม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์ นักวิชาการในสาขาต่างๆจากมหาวิทยาลัย

ศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งส่วนหนึ่งเคยร่วมงานกันประชาคมตั้งแต่ในระยะแรก นอกจากนี้จะเป็นตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกับประชาคม

“ พอหลังจากปิดถนนครั้งแรกไม่นาน เราก็เริ่มนัดประชุมกันอีก คราวนี้คิดถึง การตั้ง ประชาคมเป็นเรื่องเป็นราว เราเริ่มคิดระบบว่าควรจะมีกรรมการ ใคร เป็นกรรมการ ใครเป็นที่ปรึกษา แล้วก็ชวนคนใหม่ ๆ เข้ามา ทั้งคนในชุมชน และคนภายนอกส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์จาก ศิลปากร ธรรมศาสตร์ ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

โดยกรรมการประชาคมแต่ละท่านจะมีลักษณะการทำงานร่วมกันที่เท่าเทียมกันไม่มีสายการบังคับบัญชา เพราะฉะนั้นเวลาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทุกคนจะมีโอกาสในการ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ แต่ในทางปฏิบัติจะเกิดภาวะผู้นำขึ้นในกลุ่มคณะกรรมการ ซึ่ง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำจะเป็นบุคคลที่เป็นแกนนำริเริ่ม ซึ่งมีลักษณะของการสัมผัสกับ สังคมภายนอกสูง (Cosmopolite) มีเครือข่ายในการติดต่อกับบุคคลภายนอก และจะเป็นผู้ตั้ง ประเด็นในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

คณะกรรมการประชาคมจะมีบทบาทในการริเริ่มกิจกรรมของประชาคม จัดแบ่ง ความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม เผยแพร่ข่าวสารในเรื่องกิจกรรมต่างๆของประชาคม กระตุ้นในคนในชุมชนได้ออกมาร่วมกิจกรรม ติดต่อกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขอความ สนับสนุนกิจกรรมของประชาคม

ส่วนช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารต่างๆและรับฟังความคิดเห็นจะใช้กลไกของชุมชนเป็นหลัก โดยข่าวสารต่างๆจะส่งผ่านกรรมการชุมชนที่เข้าร่วมประชุมกับประชาคม และ จะส่งข่าวสารกลับไปยังประชาชนโดยผ่านทางกรรมการชุมชนเช่นเดียวกัน

- การทดลองจัดตั้งกองทุนของประชาคม

เกิดขึ้นในช่วงของการทำกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 โดยมีแนวคิดที่ว่า ควรมีการจัดงบประมาณที่มาจากส่วนร่วมประชาชนในพื้นที่ เพราะจากเดิมงบประมาณจะได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร หรือ จากแกนนำประชาคม ซึ่งการจัดตั้งกองทุนของประชาคมจะขอเก็บจาก กลุ่มผู้ค้าที่ทำการค้าขายในวันงาน

“ เราเริ่มเก็บเงินลงขัน เก็บจากคนแถบนี้ทั้งหมดที่ไม่ถนัดเรื่องวัฒนธรรม แต่ จะค้าขายอย่างเดียว ในเมื่อเขามีหัวในเรื่องค้าขายจากสิ่งที่คนอื่นลงมา เขาเสีย สละ ระบบที่ดีคือ ใครถนัด ค้าขายก็ค้าขายไป ใครที่ทำวัฒนธรรมก็ทำไป แต่

คนที่ได้ประโยชน์จากการค้าขายก็ควรแบ่งส่วนหนึ่งที่ได้จากการค้าขายมา
สนับสนุนวัฒนธรรม ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

การพบปะทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้ค้ารายย่อย จะทำโดยแกนนำที่
เป็นเจ้าของธุรกิจลงไปพบปะกับประชาชนเอง แต่ผลของการจัดตั้งกองทุนยังไม่ประสบความสำเร็จ
เท่าที่ควร เพราะ เพราะชาวบ้านยังไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรกับงานส่วนรวม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งจะต้องกระทบถึงผลประโยชน์ของตนเอง

“ จริง ๆ แล้วยังมีช่องว่าง เพราะยังเป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งมาวิ่งเต้นทำโน้น
ทำนี้ในขณะที่คนส่วนใหญ่ก็คล้าย ๆ กับดู แล้วก็รอรับ แล้วแต่ว่างงานไปเกี่ยวข้องกับ
กับเขาหรือเปล่า ถ้าเป็นงานขนาดใหญ่ปิดถนน เขาจะคอยดูว่างงานเป็นยังไง แล้ว
ก็ร่วมในชุดของเขา ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

เช่นเดียวกันกับชาวบ้านที่เป็นผู้ค้ารายย่อยท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

“ เขาก็มาคุยมาพูดให้พวกในตรอกร่วมใจกัน เราก็มั่วอะไรก็ว่าตามเขาเพราะไม่
รู้เรื่อง อย่างตอนจัดงานป่าชายของอยู่ก่อนเขาจะมาเก็บเงิน เขาก็บอกว่าเราต้อง
เสียให้เทศกิจทุกเดือน แล้วเราต้องมาจ่ายอีกเทรอ เขาก็เอาไปพูดกับเขาในที่
ประชุมซึ่งพวกป่าไม่สนใจอะไรเลยเราก็บอกแต่ความต้องการของเรา ”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านเองก็มีความสับสน เพราะเกิดข่าวลือขึ้นในชุมชนว่ามีการหา
ประโยชน์จากการทำงานของแกนนำประชาคม และมีฝ่ายตรงข้ามกับแกนนำประชาคม ซึ่งเป็น
คนที่เคยอยู่ในชุมชน ซึ่งย้ายออกไปในระยะหนึ่ง แล้วย้ายกลับเข้ามา พยายามพูดคุยกับชาวบ้าน
ในเรื่องการหาผลประโยชน์จากชาวบ้านของแกนนำประชาคม เพราะแกนนำที่ออกมาพูดคุยกับ
ชาวบ้านในเรื่องของการตั้งกองทุนเป็นแกนนำที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาในชุมชน

“ มีคนแฉกันไปพูดต่อต้านเขาว่า คนพวกนี้จะมากินเงินพวกเรา มีพูดกันเยอะ
ตอนจัดงาน เขาบอกว่าเรามารวมหัวกันไม่ให้พวกนั้นทำ เขาก็เลยบอกคุณทำ
อย่างเขาได้หรือเปล่า ถ้าคุณทำได้ค่อยพูด ”

(ประชาชน- สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

● ขยายเครือข่าย

จากการศึกษาพบว่าในระยะของการปรับกระบวนการมีการรวมตัวที่ชัดเจนมากขึ้น และแกนนำของประชาคมมีบทบาทอย่างชัดเจนในการบริหารจัดการภายในชุมชน ดังนั้นในระยะนี้จึงได้มีการขยายวงของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วแกนนำริเริ่มจะเป็นผู้ชักชวนเครือข่ายต่างๆให้เข้ามาร่วมงานกับประชาคม โดยลักษณะการขยายเครือข่ายสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ การขยายเครือข่ายคนในชุมชน และ การขยายเครือข่ายบุคคลภายนอก

- การขยายเครือข่ายคนในชุมชน

เป็นการชักชวนให้ประชาชน หรือ เจ้าของธุรกิจภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งการชักชวนส่วนใหญ่จะผ่านทางความสัมพันธ์ส่วนตัวของแกนนำริเริ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจ และ แกนนำที่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนและมีธุรกิจอยู่ด้วย ซึ่งได้ก็มีผู้ที่สนใจเข้าร่วมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมจะเป็นกลุ่มเจ้าของธุรกิจ และ กลุ่มของคนดั้งเดิมในชุมชน ซึ่งการขยายเครือข่ายจะใช้การพูดคุยชักชวนให้เข้ามาช่วยกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน

“คุณปิติ กับ คุณอรศรี คนรุ่นเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิมของที่นี่ ป้าก็อยู่ที่นี้มา 7-8 ปี เขาก็มาชวนเราก็มองว่ามันอยู่ในจุดที่เราพอช่วยได้ และร้านของเราก็อยู่ในเขตก็เลยไปช่วยกัน”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้ในระยะนี้คณะกรรมการประชาคมได้พยายามกระตุ้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยผ่านทางกิจกรรมต่างๆที่ประชาคมได้จัดขึ้น รวมทั้งผ่านทางกระบวนการต่างๆในการจัดกิจกรรมด้วย

การกระตุ้นโดยผ่านทางกิจกรรมต่างๆ

คณะกรรมการประชาคมได้จัดกิจกรรมย่อยๆที่มีความหลากหลายอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแนวของการทำประโยชน์เพื่อชุมชน เช่น กิจกรรมสายน้ำกับความรักที่มีการร้องเพลงสุนทราภรณ์ร่วมกันบริเวณบึงพระสุเมรุ กิจกรรมร้อยมาลัยถวายในหลวง โครงการแยกขยะ ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้ และเห็นประโยชน์ หรือ สนุกสนานที่จะได้รับจากการจัดกิจกรรม จนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในที่สุด โดยการจัดกิจกรรมย่อยต่างๆ คนในชุมชนจะได้รับข่าวสารจากประธานชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และ จากสื่อประชาสัมพันธ์ของประชาคม นอกจากนี้

คณะกรรมการประชาคมยังได้มีการพบปะกับประชาชนเพื่อแนะนำตัว และ พูดคุยถึงการดำเนินกิจกรรม และความคืบหน้าของกิจกรรม

การกระตุ้นผ่านทางกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมใหญ่ๆ อย่างงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 คณะกรรมการซึ่งเป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมได้พยายามเข้าถึงประชาชนให้มากขึ้นโดยมีการสำรวจศักยภาพชุมชนเพื่อมาจุดเด่น และ วัฒนธรรมความสามารถที่แท้จริงของคนในชุมชน เพื่อที่จะให้คนในชุมชนได้กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

“ งานปิดถนนครั้งที่ 2 เป็นการสืบเนื่องจากครั้งแรก สิ่งที่ครั้งแรกไม่มีเช่น การดึงความสามารถของชาวบ้านออกมา ครั้งแรกเป็นแค่ความคิดไม่ได้ทำจริง รายการส่วนใหญ่เอาคนข้างนอก ในขณะที่สำรวจศักยภาพของคนข้างในน้อยมาก ”

(กรรมการ-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

- การขยายเครือข่ายบุคคลภายนอก

เนื่องจากมีเหตุการณ์ในเรื่องการร่วมกันอนุรักษ์ตึกโรงพิมพ์คุรุสภา ซึ่งเป็นโรงพิมพ์ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 7 และถือเป็นอีกหนึ่งโบราณสถานของย่านบางลำพู และประชาคมมีความต้องการที่จะใช้อาคารของโรงพิมพ์เป็นที่ใช้ประโยชน์สาธารณะของชุมชน ซึ่งในขณะนั้นกรมธนารักษ์จะทำการรื้อถอนเพื่อสร้างเป็นสวนสาธารณะของชุมชนซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน ดังนั้นประชาคมได้มีการขยายเครือข่ายวงกว้างออกไปอีก เพื่อ หาแนวร่วมในการร่วมกันอนุรักษ์ และ หาผู้สนับสนุนทั้งในด้านของความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติและคุณค่าของโบราณสถาน และ สนับสนุนในแง่การเป็นแรงผลักดัน

ซึ่งการขยายเครือข่ายบุคคลภายนอกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

การชักชวนชุมชนอื่นเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของประชาคม

จากการที่แกนนำของประชาคมได้ออกไปประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันชุมชนอื่นๆที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของประชาคมทำให้แกนนำของประชาคมได้รู้จักกับแกนนำของชุมชนอื่นๆ และชักชวนให้ชุมชนอื่นๆเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของประชาคม โดยจะมีการพูดคุยชักชวนกรรมการของชุมชน ได้มีการชักชวนชุมชนอื่นๆเพิ่มอีก 2 ชุมชน คือ ชุมชนบวรรังสี และ ชุมชนวัดอินทรวีหาร ซึ่งแกนนำของประชาคมจะชักชวนแกนนำของชุมชนโดยการชี้ให้เห็นประโยชน์ทางสาธารณะที่จะได้รับเมื่อมีการร่วมมือกัน

“ เขามาประชุมกับเราเรื่องเกี่ยวกับชุมชนมาใช้สถานที่ของวัดอินทรวีหาร คุณ
กันไปมาถูกคอกัน คุณปิติเลยบอกเขาอยากเชิญที่น้องวัดอินทร์เข้าร่วมเป็นคณะ
กรรมการของเขาทำงานปิดถนนพระอาทิตย์ แล้วเราก็คุยไปคุยมากันกับแกนนำ
ชุมชนอื่น ๆ ในประชาคม เขาก็ยินดีร่วมกับเรา และเขابอกว่าตอนนี้เขา
ต้องการโรงพิมพ์คุรุสภา ขอให้เราสนับสนุน เราก็ฟังเหตุผลเขาก็อ่อน ฟังแล้วก็
กรรมคุณดีมาก เราก็เลยตกลงช่วย ”

(ประธานชุมชน-สัมภาษณ์ 11 ม.ค. 43)

การชักชวนผู้สนับสนุนในสาขาต่าง ๆ

นอกจากการชักชวนชุมชนอื่น ๆ เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมแล้ว แกนนำของ
ประชาคมได้มีการชักชวนผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ ด้าน
สถาปัตยกรรม ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ สนับสนุน
การดำเนินงาน ซึ่งแกนนำของประชาคมที่เป็นเจ้าของธุรกิจจะเป็นผู้ไปพูดชักชวนให้เข้ามา
ร่วมดำเนินการกับประชาคมด้วย แต่หลังจากการรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์โรงพิมพ์สิ้นสุดลงผู้
เชี่ยวชาญจะไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในประชาคมมากนัก

“ ตอนนั้นเขาจะรื้อโรงพิมพ์ คุณปิติ กับ ป้านิด เขาก็บอกให้เข้าไปช่วยกันคิด
เราก็เข้าไปในฐานะของคนคนหนึ่งเข้าไปคุย ซึ่งการรวมตัวของกลุ่มเขาเข้มแข็ง
อยู่แล้วทำให้กรมธนารักษ์อ่อนลง...ผมกับแกนนำไม่ได้รู้จักกันมาก่อน เขาคงรู้
จักเราก็เลยมาเชิญในฐานะคนสนใจด้านศิลปะ วัฒนธรรม”

(ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์-สัมภาษณ์ 29 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้ประชาคมยังสร้างเครือข่ายกับผู้ที่สามารถเป็นแรงสนับสนุนการอนุรักษ์
ให้กับประชาคมได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการประสานงานกับ กรุงเทพมหานคร รัฐมนตรี
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตพระนคร ราชบัณฑิตยสถาน กรมศิลปากร

ประชาคมก็ได้รวมตัวกันต่อต้านการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์คุรุสภาเรื่อยมา แล้ว
การรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้มีการยับยั้งการรื้อถอนโรงพิมพ์คุรุสภา ก็ประสบผลสำเร็จคือ
กรมธนารักษ์ยับยั้งการรื้อถอนโรงพิมพ์คุรุสภา แต่ยังไม่ได้ส่งมอบให้กับฝ่ายใดเพื่อนำไปใช้
ประโยชน์ ซึ่งบทบาทในการดำเนินการก็ยังคงอยู่กับแกนนำประชาคม โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่
จะรับทราบข่าวสารจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่ประชาคมจัดทำขึ้น และเอกสารบอกเล่า
ความคืบหน้าของการดำเนินงาน ซึ่งประชาชนจะให้ความสนใจแต่ในช่วงแรก ๆ หลังจากนั้นจะ
ลดความสนใจลง

ในขณะนี้ประชาคมได้มีการขยายเครือข่ายเป็นวงกว้างออกไป ซึ่งไม่ใช่แค่คนในพื้นที่เท่านั้นแต่รวมไปถึงชุมชนรอบๆพื้นที่ และ ผู้เชี่ยวชาญที่จะให้การสนับสนุนจากภายนอก แต่จะเห็นได้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ชักชวน หรือ เชื่อมเครือข่ายเข้ามานั้นจะเป็นแกนนำที่เป็นเจ้าของธุรกิจเท่านั้นที่มีบทบาท และจากการรวมชุมชนรอบๆเข้ามาเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับประชาคมนั้น จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อประชาคมใหม่เป็น “ประชาคมบางลำพู” ซึ่งเป็นชื่อปัจจุบันของประชาคม เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของการรวมกันของคนในย่าน บางลำพูอย่างแท้จริง เพราะเป็นการนำชื่อของย่านซึ่งได้รับการเรียกขานกันมายาวนาน กลับมาเป็นสัญลักษณ์ของย่านอีกครั้ง

“ ก็เลยตั้งเป็นประชาคมบางลำพู เพราะขยายไปมากขึ้น แล้วก็เสียดายชื่อนี้ เพราะจะสูญไป ตอนหลังนี้เรียก “ บางลำพู ” กันในหมู่ชาวบ้าน แล้วก็คนสมัยก่อนที่รู้เพราะมันไม่ได้เป็นชื่อของอะไร เป็นชื่อย่านแบบไม่เป็นทางการ ”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

จากการศึกษาพบว่า ในขณะนี้ประชาคมจะมีความชัดเจนในเรื่องของแกนนำที่เป็นคณะกรรมการประชาคมที่มีบทบาทในการบริหารจัดการภายในประชาคมอย่างเต็มที่ และมีการขยายเครือข่ายของผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมออกไป รวมทั้งการดำเนินงานที่พยายามจะเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ ให้ออกมามีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยลักษณะของการจัดกิจกรรมจะอิงวัฒนธรรมเป็นสื่อให้คนในย่านออกมามีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมต่างๆส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทของคณะกรรมการ หรือ แกนนำประชาคม แต่ก็พบว่าในการดำเนินกิจกรรมต่างๆยังมีเรื่องของการมีส่วนร่วมอย่างไม่เต็มที่ของกรรมการประชาคม และเริ่มมีความขัดแย้งกัน ในระหว่างคณะกรรมการประชาคม ดังนั้นการร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจะอยู่ในวงของแกนนำที่เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มที่ และมีการพัฒนาความสัมพันธ์จนสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น

“ กับพวกที่ทำงานด้วยกันเดี๋ยวนี้จากที่ไม่ใช่ญาติก็เกือบจะกลายเป็นญาติกันอยู่แล้ว”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้บทบาทในการสร้างเครือข่ายทั้งเครือข่ายภายในชุมชน และ เครือข่ายที่เป็นบุคคลภายนอกจะอยู่ที่แกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจ ส่วนชาวบ้านในชุมชนทั่วไปจะยังไม่กระตือรือร้นในเรื่องของกระบวนการทำงาน แต่จะให้ความสนใจเมื่องานเสร็จสมบูรณ์แล้ว หรือ เมื่อการดำเนินงานนั้นส่งผลกระทบต่อตนเอง

ระยะเผชิญปัญหา

ในระยะนี้แกนนำ หรือ คณะกรรมการประชาคมได้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆร่วมกันในระยะหนึ่ง ทำให้เกิดบทเรียนร่วมกันระหว่างแกนนำด้วยกัน และ ระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะมีการแยกวิเคราะห์เป็น 4 ส่วนคือ

1. ความคิดเห็นของกรรมการไม่ลงรอยกัน
2. ความไม่พร้อมในการดำเนินการของกรรมการประชาคม
3. การที่ยังไม่สามารถดึงประชาชนให้เข้ามาร่วมดำเนินการได้อย่างเต็มที่
4. ข่าวนอกในชุมชน

1. ความคิดเห็นของกรรมการไม่ลงรอยกัน

จากการศึกษาจะพบว่าในระหว่างแกนนำด้วยกันจะมีความไม่ลงรอยกัน โดยจะแบ่งออกได้เป็น 2 สาเหตุ คือ แนวคิดแตกต่างกัน และ ความหวาดระแวงในความโปร่งใสของการดำเนินกิจกรรม

1.1 แนวคิดแตกต่างกัน

เป็นการแตกต่างกันในเรื่องแนวคิดระหว่างแกนนำริเริ่มของประชาคม โดยมีฝ่ายหนึ่งจะมีความแนวคิดไม่เห็นด้วยการดำเนินที่มีขนาดใหญ่ และมีลักษณะเป็นโครงสร้าง จัดตั้งโดยที่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมอาจจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย “ใจ” จริงๆ ทำให้กิจกรรมไม่เป็นไปอย่างธรรมชาติที่ทุกคนเต็มใจเข้ามาร่วมงาน อย่างที่คณะกรรมการประชาคมได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมา

“ เชื่อว่าการเป็นประชาคม คือ การที่เราเป็นพลเมืองในตรงนี้ เราทำสิ่งที่เราทำมันดีในตรงที่เราเป็นประชาคมโดยธรรมชาติ เป็นงานที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติมันเป็นผลดีอยู่แล้วก็พอ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

การมีแนวคิดที่แตกต่างกันของแกนนำริเริ่มของประชาคมไม่ได้ทำให้ฝ่ายที่มีแนวคิดต่างกันไม่ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ยังคงมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันใน โดยแต่ละฝ่ายจะมีอิสระในการจัดทำกิจกรรมตามแนวคิดของตนเอง ซึ่งฝ่ายที่มีความคิดในแนวทางที่ว่ากิจกรรมควรจะเป็นความเป็นธรรมชาติไม่ใช่จัดตั้งจะจัดกิจกรรมที่ออกมาจะมีลักษณะเป็นกิจกรรมเล็กๆที่มีความเป็นกันเอง สร้างสรรค์ และเป็นกิจกรรมที่ผู้คนได้มาพบปะกันในลักษณะง่ายๆ จัดในพื้นที่

เล็ก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นที่ร้านของตนเอง ส่วนสาธารณะของชุมชน ส่วนฝ่ายที่มีแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นระบบก็ยังคงดำเนินกิจกรรมของประชาคมต่อไป ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีการสนับสนุนกัน ยังมีการร่วมประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกันในบ้างในบางกิจกรรม

1.2 ความหวาดระแวงในความโปร่งใสในการดำเนินกิจกรรม

หลังจากผ่านกิจกรรมใหญ่คือ งานเทศกาลปิดถนนครั้งที่ 2 และการร่วมกันรณรงค์เรียกร้องให้ยุติการรื้อถอนโรงพิมพ์ครุสภา แกนนำประชาคมที่ได้ดำเนินงานร่วมกัน เริ่มที่จะเรียนรู้การทำงาน และเริ่มมีความไม่ลงรอยกันเกิดขึ้นคือ มีการขัดแย้งกันระหว่างประธานชุมชนหนึ่งกับแกนนำคนอื่น ๆ ซึ่งฝ่ายของแกนนำคนอื่น ๆ มองว่า ชุมชนนี้มีส่วนได้ส่วนเสียในกรณีรื้อถอนโรงพิมพ์

“ เขารับเงินมาแล้วทำพฤติกรรมที่ผิดวิสัยจากที่ไม่เคยทำ เรียกประชุมเอง ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยทำ แล้วก็เอารายชื่อที่เขาประชุมกันไม่กี่คนไปทลอกกรมธนารักษ์ว่า เป็นความเห็นของประชาคม ”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

ส่วนทางฝ่ายของชุมชนก็ให้ความเห็นในกรณีความขัดแย้งนี้ว่า แกนนำของประชาคมได้ผลประโยชน์จากการจัดงานเทศกาลถนนคนเดิน และทำงานออกมาในแง่ของธุรกิจ ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่ตกลงกันเมื่อรวมตัวกันเป็นประชาคม

“ พอปีที่ 2 ประชาคมเข้ามา มีคนหัวใสอยู่ข้างหน้า เห็นมันบูมอย่างนี้เราน่าจะทำเป็นธุรกิจได้ ผมเคยเสนอในที่ประชุมว่า เราทุกคนต้องมีส่วนรับรู้ในเรื่องการรับ-จ่าย เขารับเรื่องแล้วก็เงิบหาย ผมถอนตัวไม่รู้จะพุ่งทำไม อย่างนี้ตรวจสอบได้มัย ก็ไม่มีสิทธิ์ ”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 43)

เมื่อมีความขัดแย้งกันเกิดขึ้นแล้ว ทำให้การทำงานกับประธานชุมชนที่มีความขัดแย้งกัน กับแกนนำประชาคมขาดกันไป แต่ในการประชุมร่วมกันของประชาคมยังเชิญกรรมการของชุมชนนี้เข้าร่วม แต่ในทางปฏิบัติแล้วการติดต่อกันระหว่างคณะกรรมการของชุมชนนี้ กับคณะกรรมการประชาคมจะขาดกันไปแต่ชาวบ้านในชุมชนยังคงมีช่องทางในการรับข่าวสารของประชาคมและการเสนอความคิดเห็นต่อประชาคมเหมือนเดิม เพราะแกนนำของประชาคมก็ได้พยายามชักชวนผู้ที่ได้รับการนับถือจากคนในชุมชนนั้น มีความสามารถ และพร้อมที่จะเข้าร่วมทำงานเพื่อส่วนรวมก็ได้เข้ามาร่วมงานเพิ่ม ซึ่งบทบาทในการขยายเครือข่ายในครั้งนี้อาจยังเป็นบทบาทของแกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจ

2. ความไม่พร้อมในการดำเนินการของประชาคม

อุปสรรคในการดำเนินงานของประชาคมอีกประการหนึ่งคือ แกนนำหรือกรรมการประชาคมยังมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างไม่เต็มที่ จากการศึกษาพบว่ามีสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ การมีภาระรับผิดชอบของตนเอง การไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และการไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วม

2.1 การมีภาระรับผิดชอบของตนเอง

เนื่องจากคณะกรรมการชุมชนบางท่านยังเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวที่ยังมีภาระในเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่การงาน ภาระครอบครัว ฯลฯ ทำให้ไม่มีเวลาย่อมเยาให้กับการทำงานให้กับประชาคมอย่างเต็มที่ การเข้าร่วมดำเนินงานจะเป็นไปในลักษณะของการทำตาม แต่จะไม่มี การเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมในการดำเนินงาน

“กรรมการของเราจริงๆยังขาดคนสานต่อ กรรมการที่อายุยังน้อยก็ยังไม่ค่อยสนใจเท่าไร แต่มีอะไรก็จะทำด้วย แต่จะมาเสนอความคิดจะไม่มี เราก็เข้าใจ เพราะเขาก็มีงานของเขา คนช่วงอายุนี้เขายังต้องทำงาน”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้แกนนำ หรือ กรรมการประชาคมบางท่านที่เป็นเจ้าของธุรกิจ ก็มีเวลาในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมไม่เต็มที่

“ส่วนใหญ่บ้านติด กับคุณปิติจะเป็นหัวทอกใหญ่ ผมไม่มีคนช่วยงานที่ร้านเลยไม่ค่อยมีเวลาไปทำ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

2.2 การไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

ในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเสรี แต่จากคำบอกเล่าของกรรมการประชาคมว่าในการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการประชาคมยังมีลักษณะของการไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของกรรมการบางท่าน

“คงยังเป็นนิสัยคนไทยอยู่มั้ง ที่ไม่กล้าพูด เพราะกลัวโดนข่มมันเดี๋ยวหาว่าอยากเด่นรีเปิ้ล..บางคนเขาก็เฉยเฉยๆ”

(กรรมการประชาคม- สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

“ ในการประชุม มันไม่ค่อยมีอะไรจริง จะเกรงใจกัน จะไม่มีความคิดที่คุณต้องการจริง ๆ คนนี้ว่าอย่างนี้ อีกคนจะไม่กล้าแสดงความคิดแล้ว ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

2.3 การไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วม

กรรมการประชาคมบางท่านจะไม่มีวาทะหรือรสนิยมในการเข้าร่วมในกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมของประชาคม ซึ่งรวมถึงการไม่เข้าร่วมประชุม หรือ พบปะกันเพื่อแสดงความคิดเห็นด้วย

“ หัวหน้าชุมชนบางชุมชนไม่ค่อยจะมา บางที่เราต้องโทรไปขอร้อง ว่ามาหน่อยนะ คราวนี้ช่วยกันหน่อย เขาจะเฉย ๆ แต่ถ้าขอร้องจริง ๆ เขาก็จะพยายามทำ แต่จะมาเสนอความคิดเห็นเองจะไม่มี เราต้องทำกันเอง ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

“ หลังจากงานปิดถนนหนทางที่ 2 เราก็ค่อย ๆ รู้ว่าหัวหน้าชุมชนไหนไม่ WORK เราก็พยายามค่อย ๆ ตัดเขาคือ เราพยายามมา 2 ปีแล้ว เขาก็ยังไม่ร่วมเขาก็ต้องถอย แล้วเรามองคนที่สนใจจะมีเวลาเห็นความสำคัญบ้างบางที่ก็คุยกับอาจารย์ปิติ ว่าเราจะต้องมาดูแลเองว่าใครที่พร้อมจะทำกับเรา เพราะถ้าไปบังคับเขามันก็ไม่เกิดอะไรขึ้นมา ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

จากการที่แกนนำของประชาคมยังไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมของประชาคมเท่าที่ควร ทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความคืบหน้าในการดำเนินงานน้อยลง และบทบาทในการดำเนินงานของตนก็จะลดลง และยังส่งผลถึงการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนในพื้นที่ของตนน้อยลงอีกด้วย ทำให้ผู้ที่เป็นแกนในการดำเนินงานต่างๆ ยังเป็นกลุ่มๆ เดี่ยวเท่านั้น

3. การที่ยังไม่สามารถดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

ตลอดระยะเวลาการก่อตัวของประชาคมที่ผ่านมา และได้มีการดำเนินงานกิจกรรมร่วมกันมาในระยะหนึ่ง ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นสมาชิกของประชาคมยังไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการก่อตัวของประชาคม ดังที่แกนนำของประชาคมท่านหนึ่งได้ให้ความคิดเห็นว่า

“จริง ๆ แล้วยังมีช่องว่าง เพราะยังเป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งมาวิ่งเต้นทำ
โน้นทำนี่ในขณะที่คนส่วนใหญ่ก็คล้าย ๆ แล้วก็รีบแล้วแต่ว่างงานไปเกี่ยวข้องกับ
กับเขาหรือเปล่า ถ้าเป็นงานขนาดใหญ่ปิดถนน เขาจะคอยดูว่างงานเป็นยังไง
แล้วก็ร่วมในจุดของเขา ”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค.42)

จากการศึกษาจะพบว่าคนที่ประชาชนในพื้นที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เนื่อง
มาจากสาเหตุหลัก 4 ประการ คือ ลักษณะและความต้องการของคนแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน
ลักษณะของกิจกรรม ช่องทางการเข้าร่วมกิจกรรม ความคาดหวังในการเห็นผลที่เป็น
รูปธรรม

3.1 ลักษณะความต้องการของคนแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน

เนื่องจากประชาคมบางลำพูเป็นการรวมชุมชนในย่านบางลำพูซึ่งในปัจจุบันคนใน
พื้นที่มีลักษณะการผสมผสานกันระหว่างคนดั้งเดิม คนรุ่นใหม่รวมทั้งมีการแตกต่างกันในด้าน
อาชีพการงานและ วิถีชีวิต ทำให้ความต้องการของคนแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่
ทำให้ความสนใจในเรื่องของการทำกิจกรรมแตกต่างกัน จากการศึกษาจะพบว่ากลุ่มที่เป็นเจ้า
ของธุรกิจส่วนใหญ่จะต้องมีภาระดูแลธุรกิจของตนเองทำให้ความสนใจในการร่วมดำเนินกิจกรรม
อย่างจริงจังลดลง กลุ่มผู้ค้ารายย่อยจะสนใจในการดำเนินกิจกรรมในช่วงของการมีงานเทศ
กาลใหญ่ ๆ ที่มีผลกระทบต่อรายได้ของตนเอง

3.2 ลักษณะของกิจกรรม

ลักษณะของกิจกรรมต่างๆที่ทางประชาคมได้จัดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาส่วน
ใหญ่จะมีลักษณะของการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นสื่อในการดึงความสนใจของประชาชนในพื้นที่
ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และ เป็นการสร้างความภูมิใจและ ความรู้สึกของการ
เป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน จากการสอบถามประชาชนในพื้นที่ถึงกิจกรรมที่ดำเนินการ
ประชาชนจะรู้สึกถึงความสนุกสนานในฐานะของผู้ที่ออกไปร่วมงาน แต่จะยังไม่รู้สึกว่าการ
ต่าง ๆ อยู่ในชีวิตประจำวันของตน และ กิจกรรมยังไม่มีลักษณะการเข้าร่วมได้อย่างต่อเนื่อง

“อย่างงานใส่บาตรที่สวนวันปีใหม่ ผมว่าผมใส่ที่ชุมชนก็ได้ไม่ต้องออกไป
ที่สวนเพราะแถวนี้พระท่านมาปิดทบาตรอยู่แล้ว”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 12 ม.ค.43)

3.3 ช่องทางในการเข้าร่วมกิจกรรม

ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประชาชนจะสามารถเสนอความคิดเห็นผ่านทางกรรมการชุมชนที่เป็นกรรมการประชาคม หรือ เสนอความคิดเห็นต่อกรรมการของประชาคมได้แต่ในทางปฏิบัติประชาชนจะไม่ได้มีการเสนอความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมใดๆ เนื่องจาก

3.3.1 ไม่สามารถเข้าถึงกรรมการชุมชนได้ ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนกลุ่มที่เป็นคนที่ย้ายเข้ามาในชุมชน ซึ่งมีอยู่บ้างจำนวนหนึ่งที่สนใจการดำเนินกิจกรรมของประชาคม

“ พวกผมเป็นคนทำงานกลับมาก็มืด ก็ได้แต่พูดคุยกันเองกับคนแถวนี้ที่ทำงานเหมือนกันตอนเย็นๆ แต่ไม่รู้จักกรรมการชุมชนเราก็เลยไม่ได้เข้าไปยุ่ง”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ก.พ.43)

3.3.2 ไม่ได้รับข่าวสารในกระบวนการดำเนินกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นจะเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในข่ายของมีส่วนในการจัดกิจกรรม

“เวลาทีมงานเราจะต้องเมื่อ งานมันจะเสร็จออกมาแล้ว เขาจะมาบอกว่าทีมงาน วันไหน วันไหน”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 14 ธ.ค. 43)

3.3.3 ไม่เชื่อมั่นว่าความคิดเห็นของตนเมื่อเสนอผ่านมาทางกรรมการประชาคมจะได้รับการพิจารณาหรือไม่ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มประชาชนที่เข้าถึงกรรมการประชาคมได้พอสมควรแต่ไม่ได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจัง เช่น อาจจะมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมย่อย หรือ อาจมีเพื่อนทำงานในฝ่ายที่ประชาคมมอบหมาย

“ โดยมากผมจะพูดตรง บางทีเขาอยู่ที่นั่นาน ผมไปทำงานที่อื่นแล้วเพิ่งกลับมา เขาก็อาจจะฟังแต่พวกเขา”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

“คล้ายๆกับว่า เราพูดไปเขาจะฟังเรารึเปล่า บ้าเลยไม่พูด”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

3.4 ความคาดหวังในการเห็นผลที่เป็นรูปธรรม

หลังจากการดำเนินกิจกรรมของประชาคมมาได้ระยะหนึ่งประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างที่จะมีความคาดหวังในการเห็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของชุมชนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเมื่อได้ดำเนินการไปแล้วและไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาคมเท่าที่ควรตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

“ ชุมชนไม่เห็นมีอะไรเปลี่ยนแปลง อยู่ยังงี้ก็อยู่อย่างงั้นไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น
อย่างทางวัดใหม่ยังมีไมโครโฟนมาพูด แต่ของเราไม่เห็นมีอะไรเลย”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

4. การเกิดข่าวลือในชุมชน

จากการสัมภาษณ์แกนนำประชาคม และ ประชาชนในชุมชนพบว่ายังมีกลุ่มคนที่ต่อต้านการดำเนินกิจกรรมของประชาคม ซึ่งจะเป็นคนดั้งเดิมในชุมชนกลุ่มหนึ่งที่ต่อต้านแกนนำริเริ่มของประชาคม เพราะแกนนำริเริ่มเป็นผู้ประกอบธุรกิจที่ย้ายเข้ามาในชุมชน และได้พยายามพูดคุยกับคนในชุมชนว่าการเข้ามาดำเนินกิจกรรมของแกนนำริเริ่มเป็นไปในรูปของการหาผลประโยชน์จากชุมชนจนเกิดเป็นข่าวลือขึ้นในชุมชนในหลายช่วง โดยส่วนใหญ่จะเกิดในช่วงของการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่ การดำเนินกิจกรรมมีผลกระทบต่อประชาชนในชุมชน ซึ่งมีผลให้ประชาชนสับสนในการเข้าร่วมกิจกรรมบ้าง แต่ราษฎรอาวุโสในชุมชนจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ข่าวลือนั้นเบาบางลง

จะเห็นได้ว่าในระยะเผชิญปัญหาของประชาคม จะเกิดขึ้นหลังจากการที่ประชาคมได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกันมาระยะหนึ่ง ซึ่งจะเริ่มมีความแตกต่างกันในเรื่องของแนวคิดของแกนนำ และเริ่มเห็นถึงความไม่พร้อมของผู้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทั้งผู้ที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประชาคม และ ประชาชนที่เป็นสมาชิกประชาคม การมีข่าวลือในชุมชน ซึ่งในระยะนี้กรรมการประชาคมบางส่วนได้มีการแยกตัวออกไป ในขณะที่กรรมการประชาคมท่านอื่นๆยังรวมตัวเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันอยู่ ได้มีการร่วมกันวิเคราะห์บทเรียนที่ได้รับและปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของประชาคมในระยะต่อไป

ระยะแสวงหาทางออก

ในระยะนี้ประชาคมได้พยายามที่จะแก้ปัญหาต่างๆที่ทำให้การดำเนินงานของประชาคมยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าควร โดยในระยะที่ผ่านมาบทบาทในการการดำเนินกิจกรรมส่วน

ใหญ่ยังเป็นของกลุ่มแกนนำริเริ่ม และ ประชาชนก็ยังไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งในระยะนี้ได้มีการพูดคุยกันในกลุ่มของแกนนำประชาคมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามปรับปรุงแก้ไข และมีการสรุปร่วมกันว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง และวิธีการดำเนินการของประชาคม รวมทั้ง ลักษณะการดำเนินกิจกรรมให้มีความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด

“ เรามานั่งคิดกันว่าเราทำอะไรเรื่องการจัดตั้งมากเกินไป ทำอะไรโดยธรรมชาติ จะยั่งยืน มันจะเป็นรากที่ลึกกว่า มันคล้ายๆกับทำอะไรที่มันใหญ่เกินไป ในขณะที่รากฐานเรายังไม่พร้อม”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

“ เราเคยลองฟอร์ม ช่างแบบเป็นทางการ เรียกมาประชุม พอทำไปชักหัก จะรู้สึกว่ามันแข็งๆ ไม่ work”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 43)

ในระยะนี้ประชาคมได้มีการปรับแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมใหม่ คือ การแยกกิจกรรมออกเป็นเครือข่าย การสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ลักษณะของกิจกรรมจะมาจากความต้องการพื้นฐานของประชาชน ซึ่งในขณะนี้ยังอยู่ในช่วงการเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบใหม่

● การแยกกิจกรรมออกเป็นเครือข่าย

จากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาจะเป็นการทำกิจกรรมในภาพรวมของทั้งประชาคม โดยไม่ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อกลุ่มเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งโดยเฉพาะ การดำเนินงานในระยะนี้จะมีการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีการแบ่งกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นสมาชิกของประชาคมออกเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนหนุ่มสาว กลุ่มธุรกิจ กลุ่มผู้ค้ารายย่อย ฯลฯ

จากการดำเนินกิจกรรมในลักษณะนี้แล้ว ทำให้งานของประชาคมขยายวงกว้างออกไปในลักษณะที่คนที่เข้ามาร่วมดำเนินงานได้มีบทบาทในการดำเนินงานที่แท้จริงไม่ใช่ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังจะอยู่ในวงของแกนนำริเริ่มเหมือนในระยะแรกๆ และกลุ่มประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมก็จะเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจ ซึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นก็มีความหลากหลายมากกว่าเดิม เป็นกิจกรรมที่เป็นการพัฒนารอบ ๆ ด้าน

“ ตอนนี้คนที่เข้ามาจัดการมีมากขึ้น แทนที่จะเป็นคนไม่กี่คนเหมือนตอนเริ่มต้น เราเริ่มมีคนใหม่ ๆ เข้ามาอย่างอาจารย์อรุณ ป้าดวงนวล ก็เลยดูแลกันแต่ผลงาน ป้าดวงนวลดูแลเรื่องเด็กกับศาสนา ซึ่งแกอยากทำอะไรเราก็แค่ส่งเสริม

เริ่มมีคำว่าใครอยากทำอะไร เราก็ส่งเสริมให้เขาทำ "

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 16 ก.พ. 43)

จะเห็นว่าการสร้างเครือข่ายแต่ละเครือข่ายจะมาจากความสนใจร่วมกันของคนในเครือข่ายและไม่ได้เกิดจากการจัดตั้ง เป็นการสร้างเครือข่ายของแต่ละฝ่ายขึ้น ซึ่งแกนนำที่ร่วมทำงานในประชาคม ก็มีหลายท่านที่สนใจในเรื่องที่แตกต่างกันออกไป ก็จะคิดกิจกรรมที่ตนสนใจได้ โดยมีแกนนำประชาคมท่านอื่นสนับสนุน ซึ่งผู้ร่วมงานในเครือข่ายอาจจะเป็นผู้ที่มีความสนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดกัน

" ตอนนีร้าน HAMLOCK สนุกกับ 2 ร้านแถวนั้นคือ SANTANA และ INDY ซึ่กันเลย เทียวด้วยกัน ไม่ได้รู้จักกันเพราะงานมันเป็นไปเอง เลยรู้สึกว่าร่าเริงให้ทุกงาน เป็นไปอย่างนี้ดีกว่า "

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 16 ก.พ. 43)

● การสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง

จากการจัดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้นนี้เอง จะมีแนวโน้มที่จะเกิดเครือข่ายขึ้นในแต่ละกลุ่มและการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รับฟังความคิดเห็น การกระตุ้นให้ประชาชนในเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรม จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นเพราะจะเป็นการสื่อสารโดยผ่านคนกลุ่มเดียวกัน คือ แทนที่จะสื่อสารประสานงานกับชาวบ้านโดยผ่านทางกรรมการชุมชน แต่เปลี่ยนเป็นการสร้างเครือข่ายของแต่ละฝ่าย และเวลาที่จะติดต่อสื่อสาร ประสานงาน ระหว่างกันก็จะทำโดยผ่านตัวแทนของแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการประสานงานผ่านทางกลไกชุมชน ในขณะนี้ ประชาคมได้จัดกิจกรรม อินเทอร์เน็ตเพื่อเยาวชน ซึ่งจะได้ผู้ร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มเล็กซึ่งให้ความสนใจเข้าเรียนจำนวนหนึ่ง ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับกลุ่มเยาวชนที่จะจัดขึ้นในอนาคตก็อาจจะใช้การประสานงานที่เด็กกลุ่มนี้ก่อน

● ลักษณะของกิจกรรม

จากการศึกษาพบว่าทางประชาคมได้มีการปรับปรุงในเรื่องของลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยจะจัดกิจกรรมในลักษณะที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานของคนส่วนใหญ่ และไม่ได้นำวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดหลักเหมือนกิจกรรมที่เคยจัดมา แต่จะเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบ และตรงกับความต้องการง่าย ๆ ของประชาชน และมีความต่อเนื่อง ประกอบกับขณะนี้ประชาคมได้รับมอบสวนสันติชัยปราการ ที่อยู่บริเวณริมน้ำติดกับป้อมพระสุเมรุ ยิ่งทำให้ย่านบางลำพูมีที่สาธารณะที่จะให้ผู้คนได้มาพบปะ และทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนคิดอยากจะทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น เช่น ในขณะนี้ประชาคมได้จัดให้มีการออกกำลังใน

ช่วงเช้า และเย็น ทุกวันที่สวนสันติชัยปราการ โดยช่วงเช้าจะเป็นการรำไทเก๊กของกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนช่วงเย็นจะเป็นการเต้นแอโรบิคสำหรับกลุ่มวัยรุ่นคนทำงาน

“ เราเริ่มทำกิจกรรมที่คนมีส่วนร่วมได้มากกว่างานปิดถนน ตรงกับความต้อง
การง่าย ๆ เรื่องวัฒนธรรมไม่ใช่ความต้องการอันดับหนึ่งของเขา แต่เรื่องสุข-
ภาพที่แน่นอน ”

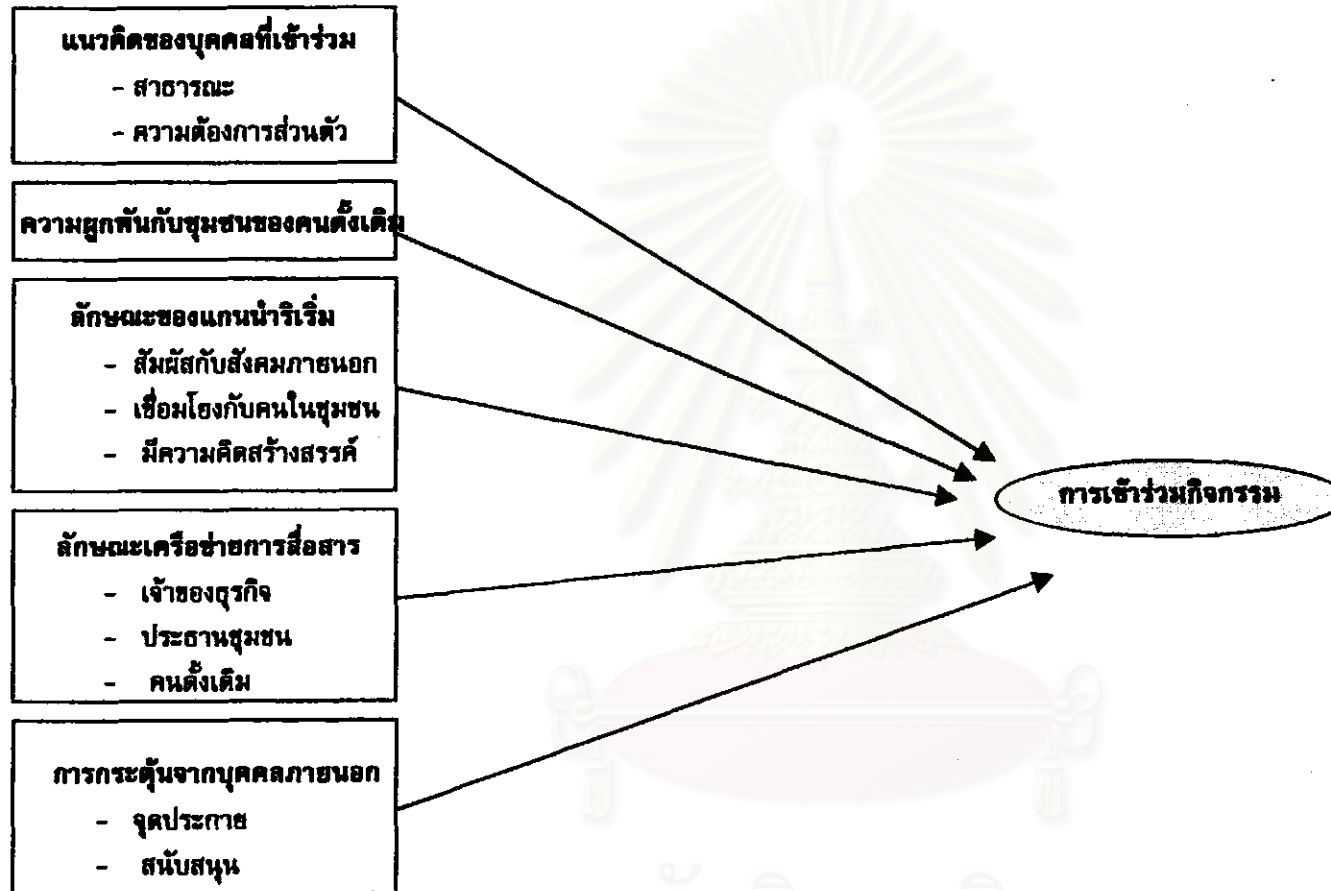
(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 16 ก.พ. 43)

จากการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีมีผู้เข้าร่วม
กิจกรรมมากมายทั้งที่เป็นคนในย่านบางลำพูเอง และคนจากภายนอก ทำให้ผู้ที่มาร่วมกิจกรรม
ได้เกิดการพบปะกัน และอาจจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรวมตัวกันทำกิจกรรมสร้าง
สรรค์ที่เป็นประโยชน์กับชุมชนได้ต่อไป

ปัญหานำการวิจัยที่ 2 : ปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู

ผลจากการศึกษาการรวมตัวของประชาชนในย่านบางลำพู ซึ่งมีลักษณะของการรวม
ตัวกันของคนในย่านที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ของการเป็นคนดั้งเดิมและคนที่ย้ายเข้ามา
ใหม่ แตกต่างกันในแง่ของอาชีพและวิถีการดำรงชีวิต รวมทั้ง วยของผู้ที่เข้าร่วมก็มีความแตก
ต่างกันด้วย จากการวิจัยพบว่ามีหลายปัจจัยด้วยกันที่เอื้อต่อการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชน
ของคนในย่านบางลำพู โดยแบ่งได้เป็น 5 ปัจจัย คือ แนวคิดของบุคคลในการเข้าร่วม
ความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่ ลักษณะของแกนนำริเริ่มในการก่อตัว ลักษณะ
ของเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัว การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก โดยผู้วิจัยจะนำเสนอ
ปัจจัยที่เอื้อต่อการรวมตัวของประชาคมบางลำพู เป็นแผนภูมิดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 แผนภูมิที่ 3 ปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู

1. แนวคิดของบุคคลในการเข้าร่วม

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดของผู้ที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการก่อตัวของประชาคม เพราะถ้ากิจกรรมใดที่ประชาคมจัดขึ้นแล้วแต่ละฝ่ายมีแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการที่สอดคล้องกัน จะทำให้แต่ละฝ่ายยินดีเข้ามามีส่วนร่วม และจะทำให้กิจกรรมนั้นจะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี เนื่องจากประชาคมบางลำพูประกอบไปด้วยคนที่มีพื้นฐานต่างกันจึงทำให้แนวคิดในการร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แนวคิดที่เกี่ยวกับสาธารณะ และ แนวคิดที่เกี่ยวกับความต้องการส่วนตัว

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสาธารณะ

พบว่าปัจจัยที่ผลักดันให้รวมตัวเข้าร่วมกิจกรรมกับประชาคม ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การได้ทำประโยชน์เพื่อชุมชน ซึ่งจะเห็นเหตุผลข้อแรกของการเข้าร่วมกิจกรรม และส่วนใหญ่ความคิดนี้จะอยู่ในหมู่ของผู้นำ หรือ กรรมการชุมชน และเจ้าของธุรกิจบางท่าน เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการดำเนินงานของชุมชนที่จะช่วยลดปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน แทนที่จะเป็นการดำเนินการภายในชุมชนของตนเองเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการร่วมดำเนินงานกับชุมชนอื่นๆ ซึ่งอาจทำให้ประโยชน์ทางสาธารณะที่จะได้รับมีค่ามากขึ้น และมีพลังเข้มแข็งขึ้นในการดำเนินงานต่างๆ

“ ตอนแรกที่ทางประชาคมเชิญให้เข้าไปร่วมงาน และ เขาบอกว่าตอนนี้เขาต้องการโรงพิมพ์คุรุสภา ขอให้เราสนับสนุน เราก็ตัดสินใจก่อนเพราะเขาบอกต้องการทำประโยชน์ให้ชุมชน ทำเป็นสถานที่รักษาพยาบาล ทำให้เด็กอ่านหนังสือ สอนดนตรี สอนรำให้เด็ก ฟังดูแล้วกิจกรรมดูดีมาก ไม่ได้เป็นพิษเป็นภัยกับชุมชน คือ ช่วยชุมชนด้วย เราก็เลยเข้าร่วม”

(ประธานชุมชน-สัมภาษณ์ 11 ม.ค. 43)

“ ชุมชนมันกว้างตั้ง 5 ชุมชนก็เห็นว่าถ้าเราได้มาร่วมกัน ได้มาคุยกัน คิดร่วมกันมันก็จะมีประโยชน์กับชุมชนของเราด้วย”

(ประธานชุมชน-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

“เราทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อพัฒนาเขตนี้ให้ดีขึ้นตามความรู้ความสามารถของพวกเรา ด้วยสติปัญญา และ ทรัพย์ของพวกเรากันเอง”

(เจ้าของธุรกิจ-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการส่วนตัว

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดความต้องการส่วนตัว จะเป็นปัจจัยผลักดันที่สำคัญในการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับประชาคม ของคนในย่าน โดย ความต้องการส่วนตัวนี้ จะมีทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ ความต้องการในเรื่องความสวยงามของพื้นที่

1.2.1 ความต้องการในแง่ของเศรษฐกิจ

ความต้องการในเศรษฐกิจนี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมกับประชาคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ประชาคมมีการจัดกิจกรรมในเชิงรุกที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับผู้เข้าร่วมได้ จะเห็นว่าในช่วงนี้คนในชุมชนจะมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วม กิจกรรมเป็นอย่างมาก

“จะมีพูดกันบ่อยตอนจัดงาน เวลาเขาเรียกไปประชุมพวกป้าก็ไปกัน เราก็พูดเรื่องขายของอย่างเดียวเรื่องอื่นพวกป้าไม่ค่อยสนใจ”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

“ เวลามีงานคนในชุมชนเขาจะ คึกคักเอาพวกน้ำออกไปขายกัน ขายได้ลืดอก เดียวก็พอแล้ว ปีแรกรายได้ก็เข้ามา เศรษฐกิจเขาก็ดีขึ้น พอเศรษฐกิจดีขึ้นจะไปไหนเสีย เวลาชุมชนมีงาน เราก็ไปบอกเขา (คนในชุมชน) เขาก็ช่วยเรา ได้”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 43)

1.2.2 ความต้องการในเรื่องความสวยงามของพื้นที่

เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ในบริเวณย่านบางลำพู โดยเฉพาะช่วงบริเวณถนนพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของ วังเจ้านายหลายพระองค์ที่มีสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 5 อาคารพาณิชย์สมัยก่อน และ ป้อมพระสุเมรุ ซึ่งเคยมีผู้ตั้งสมญาถนนสายนี้ว่าเป็น “ถนนสายวัฒนธรรม” ทำให้คนรุ่นหลังที่ย้ายเข้ามา หรือ คนดั้งเดิมของพื้นที่ที่ยังเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ เลยอยากจะรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อความสุขใจของตนเองและเพื่อความสวยงามของย่าน ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในแง่ของการดึงดูดให้คนทั่วไปสนใจและอยากมาสัมผัสมากขึ้น

“การรวมตัวกันจะเป็นไปในทางบวก เกิดจากความสวยงามของสถานที่ พวกงานแก้ปัญหา เช่น พวกเรื่อง Guest House จะตามมาทีหลัง แก้ในสิ่งที่จะทำให้ความสวยงามลดลง”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

2. ความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่

เนื่องจากบางลำพูเป็นย่านที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน จากการวิจัยพบว่า ยังมีคนดั้งเดิมของย่านบางลำพูที่ยังอาศัยอยู่และมีความผูกพันกับชุมชน ซึ่งคนดั้งเดิมจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมกิจกรรมกับประชาคม และส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิมของชุมชนที่มีอายุแล้ว และเคยเห็นสภาพของชุมชนในสมัยก่อน เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชน และเข้าใจว่าการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนจะทำให้ชุมชนกลับมามีชีวิตชีวาเหมือนในสมัยก่อนอีกครั้ง

“บ้านของเรา เราอาศัยอยู่แถวนี้ เราเคยอยู่เคยเห็นมาตั้งแต่เด็ก ๆ บางอย่าง เราเห็นว่ามันสวยงามเราก็บอกได้”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

“เราอยู่มานาน เท่ากับถีนี่เป็นบ้านของเรา เราก็รักบ้านของเรา ถ้าไม่มีการทำอะไรร่วมกัน ต้นลำพูก็ไม่เกิด สวนนี้ก็ไม่เกิด เพราะไม่มีใครรู้อแล้ว”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 43)

“เป็นการคิดกำไรให้กับย่านที่เรารู้ เพราะเป็นหลักเป็นฐานขึ้นมาได้ก็ที่นี่ตั้งแต่รุ่นคุณพ่อ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 43)

นอกจากนี้ยังพบว่าคนดั้งเดิมที่เข้าร่วมกิจกรรมกับประชาคมเนื่องจากความผูกพันกับชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การยอมรับนับถือ จะมีการชักชวนกันในหมู่ของคนรุ่นเดียวกันที่รู้จักสนิทสนมกันมานาน หรือ ถูกหลานในชุมชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมของประชาคม ซึ่งจะเป็นจุดเชื่อมระหว่างแกนนำกับประชาชนได้อีกด้วย

“ลุงซุน กับ ลุงบุญมากนี่ก็สูงเป็นคนชวนเข้ามาทำงาน ก็บอกเขาว่าพวกคุณก็อายุมากแล้วเกษียณกันแล้วมา ทำงานให้บ้านเรากันมัย”

(สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 43)

3. ลักษณะของแกนนำที่ริเริ่มก่อตัว

การก่อตัวของประชาคมบางลำพูตามที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่า เป็นการก่อตัวที่มีความผสมผสานกันระหว่าง คนในย่านที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันในหลายด้าน แต่แกนนำผู้ริ

เริ่มในการรวมตัวกันเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การก่อตัวสามารถเกิดขึ้น จากการศึกษาพบว่าแกนนำที่ริเริ่มก่อตัว คือ เจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในย่านบางลำพู

จากการศึกษาพบว่าผู้ริเริ่มทำกิจกรรมในครั้งแรกๆ ในย่านบางลำพูจะพบว่า เป็นคนชั้นกลาง เจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ในย่านบางลำพู และเจ้าของธุรกิจที่เป็นคนดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งลักษณะที่สำคัญของแกนนำริเริ่มที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดการรวมตัวกันมี 3 ประการ คือ ความเป็นบุคคลที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite) มีความกว้างขวาง และมีเครือข่ายติดต่อกับบุคคลภายนอกได้ สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับคนในชุมชนได้ และการมีความคิดสร้างสรรค์ มีความสนุกที่ได้จัดกิจกรรมในพื้นที่

3.1 ลักษณะของความเป็นบุคคลที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite)

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของความเป็นบุคคลที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอก ของแกนนำริเริ่มเราจะเห็นได้จาก การเริ่มพูดคุยกับบุคคลภายนอกผู้เข้ามาจุดประกาย และ การเชื่อมโยงเครือข่ายบุคคลภายนอกให้สนับสนุนกิจกรรมของประชาคม

3.1.1 การเริ่มพูดคุยถึงแนวคิดในการจัดกิจกรรมกันในวงของคนภายนอก และคนที่รุ่นใหม่ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน คือ กลุ่มเจ้าของธุรกิจซึ่งเป็นแกนนำริเริ่ม หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ จัดการ กับ บางกอกฟอรัม ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และเมื่อได้มีการพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้วได้มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันจึงได้เกิดกิจกรรมขึ้น

“ ตอนนั้นผมเพิ่งเข้ามาได้ 2 ปีกว่า คุยกับเพื่อนใน หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ตอนนั้นรู้จัก บางกอกฟอรัม ก็เลยคุยกันว่าถนนสายนี้มีเสน่ห์มาก น่าจะจัดงานวัฒนธรรมขึ้น...”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

3.1.2 การที่กลุ่มเจ้าของธุรกิจมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกในการสร้างเครือข่ายกับบุคคลภายนอก เพื่อที่จะชักชวนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของประชาคม เช่น กลุ่มอาจารย์ และ นักวิชาการ สื่อมวลชน หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

“ คุณปิตรีจักคนเยอะ เวลาจะติดต่อให้สื่อมวลชนมาทำข่าวคุณปิตรีจะเป็นคนติดต่อ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

3.2 การเชื่อมโยงกับคนในชุมชน

เนื่องจากแกนนำริเริ่มเป็นเจ้าของธุรกิจทำให้ค่อนข้างที่จะมีโอกาสในการติดต่อเชื่อมโยงกับคนบางกลุ่มในชุมชนที่เข้ามาภายในร้านซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคลได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนชั้นกลางในชุมชน และแกนนำริเริ่มท่านหนึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจก็เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่และเป็นที่รู้จักอย่างดีของคนในชุมชน ทำให้สามารถที่จะชักชวนคนในชุมชนให้ออกมาร่วมงานได้ เป็นการเชื่อมโยงกับคนดั้งเดิมในชุมชน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายในการก่อตัวมากยิ่งขึ้น

“ เพราะเราคำนึงกับการอยู่ที่นี่ เจอใครก็เหมือนรู้จักไปหมด เราก็เลยเหมือนกับคนที่เข้ากับคนได้ดี ทักทายกันเหมือนพี่น้อง เพราะฉะนั้นเวลาทำอะไรเราจะบอกต่อกันได้ง่าย ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มแกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจจะมีบทบาทที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมคือ เป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลภายนอกกับชุมชนในเรื่องของการจุดประกายความคิด และในเรื่องของการหาเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของประชาคม และอีกแง่หนึ่ง คือ การหาเครือข่ายความร่วมมือจากคนในชุมชน

3.3 การมีความคิดสร้างสรรค์ และ ความสนุกที่ได้จัดกิจกรรมในพื้นที่

เนื่องจากพื้นที่ในย่านบางลำพูมีลักษณะเป็นภูมิสัญลักษณ์ ที่เป็นจุดดึงดูดให้คนได้เห็นความมีเสน่ห์ของพื้นที่และอยากที่จะร่วมทำกิจกรรมกับพื้นที่ ซึ่งความคิดเหล่านี้จะอยู่ในหมู่ของแกนนำริเริ่ม

“ รู้สึกว่าสนุกกับการทำกิจกรรมของตัวเองในพื้นที่เล็ก ๆ มันเลยทำให้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้รู้สึกว่าถนนสายนี้มันสั้น ๆ มันน่าจะรวมอะไรกันได้ ค้นหาจุดร่วมกันแล้วก็ทำ ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

“ เป็นเพราะอารมณ์ศิลปิน สนุกเลยทำดีกว่า อยากทำเพราะสภาพแวดล้อมมันดี และที่เกิดกิจกรรมต่อๆมาก็เพราะเราอยากรักษาสภาพที่สวยงามอันนี้เอาไว้ ”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

และกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นอาจก่อให้เกิดผลพลอยได้ตามมา ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลทางเชิงธุรกิจที่ชัดเจน แต่อาจเป็นการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่ได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

“ เหมือนต่างคนต่างเข้าใจกันเราไม่ได้นึกถึงผลประโยชน์อะไร ถ้ามันจะตามมาก็คือมีคนรู้จักร้าน แต่เราก็ไม่ได้อะไรเป็นเงินเป็นทอง”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

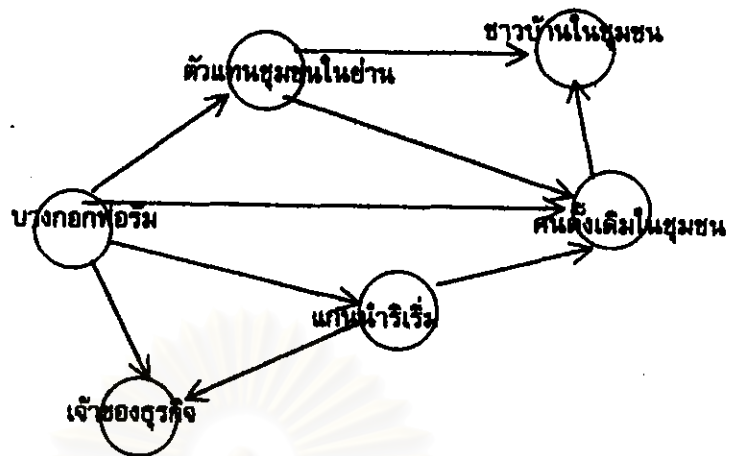
4. ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัว

จากการเริ่มรวมตัวกันของคนในย่านบางลำพู บางกอกฟอรัมได้เข้ามาจุดประกายความคิดในชุมชน ร่วมกับกลุ่มแกนนำริเริ่มในชุมชน โดยในระยะแรกบางกอกฟอรัมได้ทำหน้าที่ในการประสานระหว่างกลุ่มคนในพื้นที่โดยชักชวนตัวแทนจากชุมชนต่างๆในย่าน และประชาชนในพื้นที่ที่คาดว่าจะสนใจเข้าร่วม เช่น เจ้าของธุรกิจ คนดั้งเดิมในพื้นที่ และ แกนนำริเริ่มก็มีการชักชวนบุคคลในย่านที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวเข้ามาร่วม

ซึ่งมีผลทำให้ได้เครือข่ายในการริเริ่มก่อตัวได้ครอบคลุมพื้นที่ในย่าน คือ บางกอกฟอรัมได้ชักชวนตัวแทนชุมชน และ ตัวแทนชุมชนก็จะไปเผยแพร่ข้อมูลให้กับคนในชุมชนที่ใกล้ชิด ส่วนแกนนำริเริ่มก็จะชักชวนเจ้าของธุรกิจด้วยกัน และแกนนำริเริ่มบางท่านเป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ก็จะชักชวนคนดั้งเดิมในชุมชนออกมาร่วมกิจกรรมได้ แล้วจึงมีการร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานอย่างจริงจัง

จะเห็นได้ว่าเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัวจะเริ่มจากกลุ่มแกนนำริเริ่มและผู้จุดประกาย และมีการชักชวน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการรวมตัวผ่านทางตัวแทนที่ได้รับการยอมรับของแต่ละกลุ่มในย่าน โดยใช้ความสัมพันธ์แบบส่วนตัว และ การพบปะกัน ทำให้คนในย่านมีการยอมรับและให้ความสนใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรม แล้วจึงมีการประชุมที่มีลักษณะเป็นทางการเกิดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

โดยผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัว เป็นแบบจำลอง ดังนี้

แบบจำลองที่ 4 แสดงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัวของประชาคม

5. การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก

จากการศึกษาพื้นที่ในย่านบางลำพูพบว่าก่อนหน้าที่บางกอกฟอรัมจะเข้ามาจุดประกายในเรื่องของการรวมตัวเพื่อมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชนต่างๆในย่าน ชุมชนในย่านยังไม่มี การรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันมาเลย กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมในแต่ละชุมชนจัดกันเอง เช่น งานในเทศกาลต่างๆ ดังนั้นการเข้ามามีบทบาทในการจุดประกายของบางกอกฟอรัมซึ่งถือว่าเป็นบุคคลภายนอกจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู

นอกจากบางกอกฟอรัมแล้วยังมีหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้จัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น กรุงเทพมหานคร เขต การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้มีบทบาทที่แตกต่างกันในการกระตุ้นให้เกิดการก่อตัวของประชาคม

ดังนั้นสามารถจำแนกบทบาทของบุคคลภายนอกที่เข้ามาช่วยดำเนินงานกับประชาคมได้เป็น 2 บทบาท คือ บทบาทในการจุดประกายความคิด และ บทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงาน

5.1 บทบาทในการจุดประกายความคิด

จากการวิจัยพบว่าผู้ที่มีบทบาทในการจุดประกายความคิดในการรวมตัวกันโดยในครั้งแรกจะเป็นบางกอกฟอรัม ซึ่งจะเข้ามาร่วมพูดคุยกับคนในชุมชนเพื่อ

5.1.1 ประสานความเข้าใจให้คนในชุมชนได้รับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม และ ชี้ให้เห็นผลที่จะได้รับร่วมกันของคนในชุมชน โดยได้หยิบยกแนวคิด “ถนนสายวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่นำวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาเป็นสื่อในการดึงดูดให้คนในชุมชนออกมามีส่วนร่วมในการทำให้ย่านและชุมชนของตนเองมีสีสัน

“ อาจารย์ เสกสรร ประเสริฐกุลพุดเรื่องถนนสายนี้เป็นถนนสายวัฒนธรรม ก่อนใคร เพราะมีอะไรหลายอย่าง มีวังเก่า แกะเขียนบทความลงหนังสือ ทุกคนก็เลยเอาความคิดนี้มาคุยกัน อาจารย์ชัยวัฒน์เป็นคนมาประสานทำให้เกิดขึ้น ต้องขอบคุณบางกอกฟอรัมเพราะคนในสังคมไทยไม่มีใครกล้าลุกขึ้นมาทำแบบนี้”

(แกนนำริเริ่ม-สัมภาษณ์ 21 ม.ค. 43)

5.1.2 จัดการประชุมระดมความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีเครือข่ายอาจารย์และนักวิชาการจากภายนอกเข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

5.1.3 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของประชาคมทั้งในด้านของงบประมาณ และขอความร่วมมือสนับสนุนให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี

“ บางกอกฟอรัมจะเป็น *Project Manager* ของโครงการมากกว่าพวก ชาวบ้าน และแกนนำมาร่วมทำกับเราครั้งแรก พวกเราเป็นหลัก 70% ติดต่อกับหน่วยงานภายนอกด้วย”

(ผู้ประสานงานบางกอกฟอรัม-สัมภาษณ์ 22 ก.พ. 43)

5.2 บทบาทในการสนับสนุน

การก่อตัวของประชาคมบางลำพูได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลายฝ่ายโดยหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมต่างๆของประชาคม เช่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โดยกรุงเทพมหานครมีนโยบายประชาคมเมืองซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่บทบาทในการสนับสนุนในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ชัดเจนนักในประชาคมบางลำพู เพราะบทบาทของการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นของแกนนำของประชาคม แต่กรุงเทพมหานครจะมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม

“เราเป็นพื้นที่ตัวอย่างของ กทม. เพราะคนอยากให้ที่นี่สวย แล้วเรารวมตัวกัน มันก็ได้ผล ประชาคมขออะไร กทม. ก็จะแบ่งบให้”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ เขตพระนคร จะให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ และ การอำนวยความสะดวก ในเวลาที่ประชาคมจัดกิจกรรม

“จัดงานปิดถนนครั้งที่ 2 งบประมาณใหญ่จะได้จาก กทม. แต่เขตจะช่วยในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น พวกเวที แต่กิจกรรมอย่างอื่นประชาคมจะหาตัวเอง”

(เขตพระนคร-สัมภาษณ์ 18 ม.ค. 43)

ผลจากการวิจัยถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู สามารถสรุปได้เป็น 5 ปัจจัย คือ การที่บุคคลที่เข้าร่วมมีแนวคิดที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน แกนนำริเริ่มมีลักษณะของคนที่สัมผัสกับสังคมภายนอกและมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับคนในชุมชน เครือข่ายการสื่อสารในการก่อตัว การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก และความผูกพันต่อชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งแต่ละปัจจัยจะเป็นสื่อที่ดึงดูดคนในแต่ละกลุ่มภายในชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ให้เข้ามารวมตัวกัน โดยปัจจัยในเรื่องของแนวคิดที่เห็นประโยชน์ร่วมกันจะค่อนข้างครอบคลุมคนหลายกลุ่มในชุมชนขึ้นอยู่กับว่าคนกลุ่มนั้นมีความต้องการอะไร และ เราสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่างๆ เหล่านั้นได้หรือไม่ ถ้าหากสามารถที่จะตอบสนองความต้องการ หรือ ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ข้างหน้าที่จะได้รับก็น่าจะเป็นการเอื้อให้การรวมตัวมีความเข้มแข็งและลดความขัดแย้งลงได้

ปัญหำนำกรวิจัยที่ 3 : กลไกการสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู

จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยกลไกการสื่อสารในการเชื่อมโยงแต่ละองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอกลไกการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละลักษณะของประชาคมบางลำพู โดยพิจารณาจากกิจกรรม 2 รูปแบบดังนี้

- กิจกรรมเชิงรุก คือ การดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน
- กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน คือ การร่วมกันอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์คุรุสภา

โดยกิจกรรมในแต่ละรูปแบบจะแบ่งวิเคราะห์กลไกการสื่อสารระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะแบ่งเป็น กลไกการสื่อสารภายในแกนนำ กลไกการสื่อ

สารระหว่างแกนนำกับประชาชนในย่าน กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับหน่วยงานภายนอก

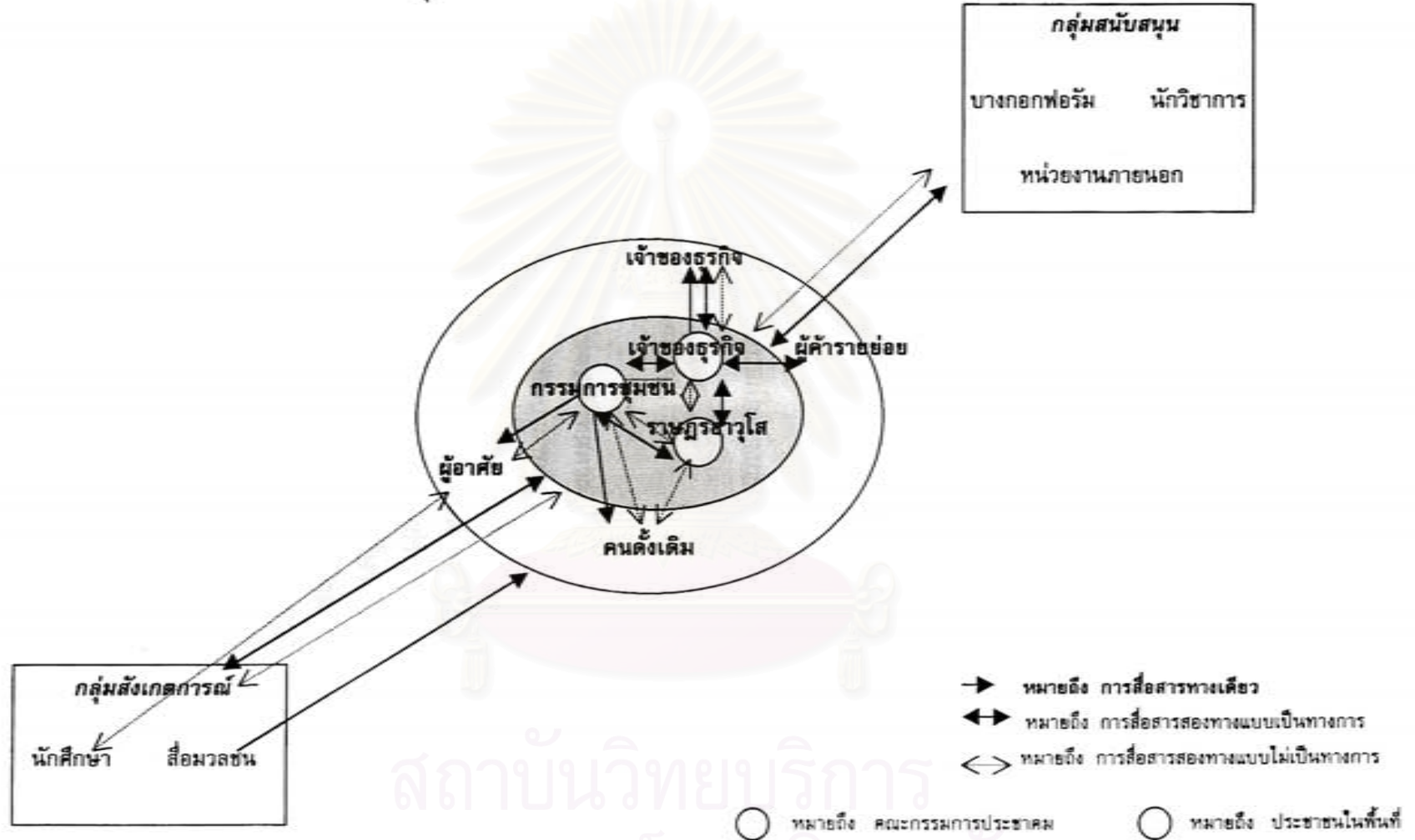
กิจกรรมเชิงรุก

กิจกรรมเชิงรุกในที่นี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาจากกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน¹ จากการศึกษาพบว่ามีกลไกสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอกลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมเชิงรุกของประชาคมเป็นแบบจำลองดังนี้

จนถึงในขณะนี้ทางประชาคมได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเทศกาลปิดถนนคนเดิน 3 ครั้ง คือ ในวันที่ 18 ม.ค. 41, 28 ก.พ. 42 และ 20-21 พ.ย. 42 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจุดประกายในการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน และให้คนในย่านได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมและเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อเป็นรากฐานในการพึ่งตนเองของชุมชนได้ต่อไป ซึ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีความแตกต่างในเรื่องของผู้ร่วมให้การสนับสนุน โดยครั้งแรกบางกอกฟอรั่มจะเป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 2 ประชาคมเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเอง ครั้งที่ 3 ร่วมมือกับกรุงเทพมหานครและเขตพระนคร

แบบจำลองที่ 5 กลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมเชิงรุก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคม

ลักษณะการดำเนินงานของประชาคม จะให้อิสระกรรมการประชาคมทุกท่านจะมีความเท่าเทียมกันในการดำเนินงานโดยเฉพาะในเรื่องของการเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งกรรมการของประชาคมจะประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ เจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์ ราชฎารอาวุโส และ ประธานชุมชนแต่ละชุมชนในย่านที่เข้าร่วม คือ ชุมชนเขียนนิวาสน์-ไก่อ๊จ้ ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา และ ชุมชนวัดอินทรวีหาร

จากการศึกษาพบว่ากลไกการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกของคณะกรรมการประชาคมจะเป็นไปในทั้งลักษณะของการสื่อสารที่เป็นทางการและการสื่อสารที่เกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีสนิทสนมคุ้นเคยด้วย ซึ่งกลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคมสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

1. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ

1.1 การประชุมระดมสมอง

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดินแกนนำของประชาคมได้ดำเนินการประชุมร่วมกันหลายครั้ง ซึ่งการประชุมนอกจากจะมีการประชุมร่วมกันในหมู่ของคณะกรรมการชุมชนแล้ว ยังมีบุคคลภายนอกที่เข้ามาร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยคือ บางกอกฟอรัม และ กลุ่มของอาจารย์นักวิชาการด้วย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มของผู้สังเกตการณ์เพื่อช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารและความคืบหน้าให้ประชาชนในย่าน และประชาชนทั่วไปได้รับรู้และตื่นตัว การประชุมส่วนใหญ่จะจัดที่ร้านครัววันพรรัตน์ เป็นร้านอาหารของแกนนำหลักท่านหนึ่งของประชาคม นอกจากนี้ยังมีการประชุมหมุนเวียนไปตามชุมชนต่างๆเป็นบางครั้งเพื่อที่จะสัมผัสกับสภาพชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

รูปแบบของการประชุมจะเป็นเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านได้เสนอความคิดเห็นในการประชุมได้อย่างเต็มที่ในประเด็นที่ทำการหารือกันในการประชุมครั้งนั้น โดยก่อนที่จะมีการประชุมจะมีการออกจดหมายเชิญประชุมล่วงหน้าหลายวันเพื่อบอกวาระการประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เตรียมตัวที่จะเสนอความคิดเห็น ซึ่งในการจัดงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งแรกบางกอกฟอรัมเป็นผู้ดำเนินการในการกำหนดวาระการประชุมและประเด็นที่จะพูดคุยกัน โดยคนในย่านที่เข้าร่วมประชุมจะมีบทบาทเป็นผู้เสนอความคิดเห็น

ในการประชุมระดมสมองในการจัดกิจกรรมครั้งแรกที่บางกอกฟอรัมเข้ามาเป็นแกนนำหลัก และยังไม่เคยเกิดกิจกรรมในลักษณะเช่นนี้มาก่อนเลยในย่าน ดังนั้นในระยะแรกจึงมีการเริ่มต้นจากการสื่อสารทำความเข้าใจกับกลุ่มต่างๆที่เข้าร่วมประชุม โดยใช้เทคนิค *Future Search Conference* คือ การให้ผู้เข้าร่วมประชุมมองภาพของชุมชนทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตใน 2 รูปแบบคือ อนาคตที่เป็นไปตามยถากรรม และ อนาคตในแบบที่อยากให้เป็น แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมเปรียบเทียบระหว่างอนาคตทั้ง 2 แบบ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุม โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้อยู่อาศัยในย่านได้สนใจถึงความเป็นมาของย่าน การเปลี่ยนแปลงของย่านโดยชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เราปล่อยให้เกิดขึ้นไป และ ความเปลี่ยนแปลงที่เราสามารถร่วมกันควบคุมได้ ว่าแต่ละแบบจะมีผลเป็นเช่นไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เป็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นการโน้มน้าวให้ผู้เข้าร่วมประชุม โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้อยู่อาศัยในย่านมีความกระตือรือร้นและอยากที่จะทำกิจกรรมเพื่อที่จะให้ย่านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พวกเขาต้องการ ซึ่งผลของการประชุมพบว่าผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่ต้องการให้มีการรักษาสภาพแวดล้อมของย่านเอาไว้ในสภาพดี ปรับปรุงอาคารเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น ป้อมพระสุเมรุ อาคารโรงพิมพ์ครุสภา ฯลฯ เพื่อให้คนในย่านได้ตระหนักถึงความเปราะบาง ความผูกพันกับย่าน มีการรื้อฟื้นกิจกรรม ประเพณีเดิมผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่ และ ต้องการพื้นที่สาธารณะที่จะเป็นที่ให้ประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานของรวมตัวกันเพื่อที่จะพึ่งตนเอง เป็นการสร้างชีวิตชีวาให้กับชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

หลังจากที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เห็นภาพของผลที่จะได้รับเมื่อชุมชนอยู่ในสภาพที่ดีแล้ว จะมีการบอกถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงานเทศกาลถนนคนเดินว่าเป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมคนในชุมชนให้เข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน จากนั้นจะเป็นกำหนดรูปแบบของงาน และ การจัดแบ่งกิจกรรมในวันงาน

จากการศึกษาพบว่าในระยะต่อมาเมื่อประชาคมได้ดำเนินการเองคือเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2,3 ในการจัดเตรียมงานจะใช้รูปแบบการประชุมเป็นแบบเดิม คือ มีการประชุมระดมสมอง โดยแกนนำริเริ่มจะเป็นผู้ดำเนินการในการกำหนดวาระการประชุมและประเด็นที่จะพูดคุยกัน และเป็นผู้ดำเนินการประชุม ซึ่งในการประชุมจะเป็นการบอกวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ลักษณะรูปแบบของงาน และจัดแบ่งงานให้แต่ละฝ่ายได้รับผิดชอบอย่างทั่วถึงกัน เช่น ผู้ควบคุมผู้ค้ารายย่อย ฝ่ายปฎิคม ฝ่ายจัดกิจกรรม ฝ่ายธุรการรวมทั้งติดต่อกับบุคคลภายนอกในการขอความสนับสนุนในการจัดงานซึ่งหน้าที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นของแกนนำริเริ่ม

ในระหว่างการประชุมถ้ามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันที่ประชุมจะมีการประนีประนอมกันและ ใช้วิธีในการให้กรรมการทุกท่านที่เข้าร่วมประชุมโหวตลงคะแนนแล้วถือตามเสียงส่วนมาก ซึ่งถ้าเป็นเรื่องไม่เร่งด่วนก็จะให้กรรมการแต่ละท่านกลับไปทบทวนแล้วกลับมาลงคะแนนในการประชุมครั้งต่อไป

“ เวลาที่มีความขัดแย้งจะไม่ถึงขั้นแตกหัก แต่บางที่ประชุมแล้วไม่ยอมกันชุมชน
เราก็จะอะลุ่มอะล่วยกันไปได้ไม่มีการโต้เถียงกันรุนแรง”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

“ ถ้าความคิดเห็นไม่ตรงกัน ก็จะมีการลงคะแนน จะประนีประนอมกัน หรือ
คราวหน้าจะมาพูดกันใหม่ให้ต่างคนต่างกลับไปคิด”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

จะเห็นได้ว่าการประชุมระดมสมองจะมีการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นทางการค่อนข้างมาก โดยที่แต่ละบุคคลจะมีหน้าที่และบทบาทชัดเจนในการประชุม และบทบาทหลักที่สำคัญจะอยู่ที่แกนนำริเริ่มซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประชุม โดยที่คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุมจะช่วยกันแสดงความคิดเห็น

2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การไปมาหาสู่กัน และ การพูดคุยกันโดยบังเอิญ

2.1 การไปมาหาสู่กัน

เป็นการพบปะกันของแกนนำประชาคมโดยเจตนาในการที่จะพูดคุยปรึกษาเรื่องต่างๆในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งในหมู่ของกรรมการของประชาคมที่ได้พูดคุยร่วมกันดำเนินงานอย่างจริงจังร่วมกันบ่อยครั้งก็จะเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น เวลาที่มีความคืบหน้าในการดำเนินกิจกรรม หรือ มีปัญหาต้องการการหารือในการดำเนินกิจกรรม หรือ การตัดสินใจในงานที่ตนได้รับมอบหมาย ก็จะมีการไปพบปะกันที่บ้าน หรือ ที่ร้านของกรรมการประชาคมที่สนิทสนมกัน ซึ่งเป็นการติดต่อกันโดยการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่

“ เจอกันก็ไม่กี่คน ผม ป้านิด ตู๋ ว่างตู่ก็เดินมาหาผมที่บ้านมาคุยกันว่าไปถึง
ไหนแล้ว บางทีผมก็ไปหาป้านิด มีอะไรหน่อยก็มาบอกกัน ไม่ใช่เพื่อนบ้านจะ
เป็นพี่น้องกันอยู่แล้ว”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

2.2 การพูดคุยกันโดยบังเอิญ

หลังจากที่ได้มีการดำเนินกิจกรรมไปได้ระยะหนึ่ง คณะกรรมการของประชาคมได้มีความรู้จักกันมากขึ้น ดังนั้นในช่วงของการเตรียมงานเทศกาลถนนคนเดิน เมื่อกรรมการประชาคมได้มีโอกาสพบปะกันแม้จะเป็นความบังเอิญ แต่ก็มีการได้พูดคุยกันถึงเรื่องความคืบหน้าใน

การดำเนินกิจกรรมบ้าง หรือ ปัญหาที่ได้ไปพบมาในช่วงเวลานั้น ทำให้เป็นหัวข้อที่นำมาพูดคุยกัน และอาจนำไปสู่การเป็นประเด็นในการนำเสนอความคิดเห็นในการประชุมครั้งต่อไป

“ จะเจอกันพวกแกนนำชุมชนที่ไปประชุมบ่อยๆ เวลาเดินเข้าไปในชุมชน มีปัญหาเจอกันถึงแม้เดินผ่านก็เข้ามาคุยกัน ว่ามันมีปัญหาตรงนี้นะ จะเป็นไปได้มั๊ย ก็รับฟังกันแล้วเอาไปหารือในที่ประชุมเพราะเราตัดสินใจไม่ได้ ต้องลงความเห็นร่วมกัน”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่

จากการศึกษาจะพบว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำกับประชาชนมีทั้งลักษณะที่ไม่เป็นทางการมากนักส่วนใหญ่จะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว หรือ เป็นการสื่อสารด้วยสื่อบุคคล ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งจะเป็นรูปแบบที่ประชาชนให้ความสนใจมากกว่าการสื่อสารในลักษณะอื่น และผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ใกล้กับศูนย์กลางของประชาคม (บริเวณรอบๆถนนพระอาทิตย์) จะมีความตื่นตัวสูงกว่าประชาชนที่อาศัยในชุมชนรอบนอกออกไป

แกนนำประชาคมในฐานะผู้ส่งสารจะทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กระตุ้น และขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของประชาคม ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยจะใช้วิธีการสื่อสารทั้งแบบการสื่อสารทางเดียว การสื่อสารแบบเป็นทางการ และ การสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ

1. การสื่อสารทางเดียว ได้แก่สื่อต่างๆที่ได้กระจายลงไปยังประชาชนในพื้นที่ โดยทางแกนนำจะใช้สื่อต่างๆดังต่อไปนี้ การติดประกาศ ใบปลิว รถกระจายเสียง สื่อมวลชน โดยงบประมาณในการผลิตสื่อ และการจ้างแรงงานเป็นงบประมาณของแกนนำประชาคมเอง

1.1 การติดประกาศ

ส่วนใหญ่เมื่อคณะกรรมการ หรือ แกนนำได้มีการประชุมเพื่อตกลงกันดำเนินงาน และมีความคืบหน้าในส่วนที่ประชาชนในพื้นที่จะมีส่วนร่วมด้วย ก็จะนำมาติดประกาศไว้ที่บริเวณที่สาธารณะของชุมชน หรือ ตามกำแพงในชอกทางเดินของชุมชน หรือมีป้ายผ้าขนาดใหญ่ติดภายในชุมชนในช่วงใกล้วันงาน โดยเนื้อหาของป้ายประกาศส่วนใหญ่จะเป็นการขอความร่วมมือของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยววันงาน และ กำหนดวันที่จัดงาน กิจกรรมต่างๆที่มีวันงาน ซึ่งประชาชนจะไม่ค่อยให้ความสนใจในการหยุดอ่านอย่างจริงจังนัก

1.2 การแจกใบปลิว

แกนนำประชาคมจะมีการแจกใบปลิวควบคู่ไปกับการตีประกาศ โดยการแจกใบปลิวจะอาศัยสื่อบุคคลเป็นตัวช่วยให้คนสนใจในเนื้อหาของใบปลิวมากขึ้น ซึ่งจะแจกเป็นช่วงๆ ตามความคืบหน้าของงานโดยเนื้อหาในใบปลิวจากบอกถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน และมีการบอกเล่าถึงประวัติของย่านเพื่อให้ประชาชนได้อ่านและได้เกิดความผูกพันกับย่านร่วมกันและสร้างความรู้สึกตื่นเต้นในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของย่าน รวมทั้งได้แจ้งกิจกรรมต่างๆที่จะมีในวันงาน และการขอความร่วมมือของประชาชนในย่านในด้านต่างๆ รวมทั้งเชิญชวนให้ออกมาร่วมงาน

ในงานเทศกาลปิดถนนครั้งแรกที่บางกอกฟอรัมเข้ามาเป็นแกนหลักในการจัดงาน จะมีการนำนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเข้ามาช่วยในการแจกใบปลิว และมีการพูดจาทักทายกับประชาชนในพื้นที่เพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างความตื่นตัวในการจัดกิจกรรมเป็นครั้งแรกในย่าน ซึ่งประชาชนในพื้นที่จะชอบในรูปแบบที่การเดินทางแจกใบปลิวแล้วได้มีการพูดคุย ชักถามรายละเอียดจากผู้ที่ได้แจกและรู้สึกตื่นเต้นพอสมควรกับงานซึ่งจะจัดขึ้นเป็นครั้งแรก ในการจัดงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งต่อๆมาเมื่อบางกอกฟอรัมได้ลดบทบาทในการดำเนินงานลงแล้วแกนนำได้ทำการแจกใบปลิวโดยการจ้างเด็กในชุมชนออกเดินแจกใบปลิว หรือ ฝากให้ประธานชุมชนเป็นผู้แจก แต่ประชาชนในพื้นที่ที่รับรู้ในการจัดกิจกรรมและรอยยิ้มที่จะออกมาร่วมงานแต่ยังไม่ตื่นตัวเท่าที่ควรเมื่อได้รับการแจกใบปลิว โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในย่านเฉยๆ

“บางคนส่งใบปลิวให้ถึงบ้านยังไม่อ่านเลย บางคนไม่รับด้วย แสดงว่าไม่ยอมรับอะไร”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

1.3 การใช้รถกระจายเสียง

แกนนำได้มีการจ้างรถกระจายเสียงวนรอบชุมชนในย่านบางลำพู ในการประชาสัมพันธ์ให้คนออกมาเที่ยวในงาน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้คนในรอบๆชุมชนสนใจการจัดงานมากขึ้น

1.4 การใช้สื่อมวลชน

การดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดินได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก ทั้งที่ได้รับการชักชวนจากกลุ่มแกนนำให้เข้ามาสังเกตการณ์ และ จากการที่สื่อมวลชนสนใจเข้ามาทำข่าวเอง ซึ่งสื่อมวลชนในที่นี่จะมีทั้ง โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งสื่อมวลชน

จะมีการเผยแพร่ข่าวสารความคืบหน้าในการดำเนินการเป็นระยะๆ ดังนั้นเมื่อข่าวของชุมชนได้มีการแพร่ออกทางสื่อมวลชนทำให้คนในชุมชนหันมาสนใจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำข่าวจะใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์แกนนำประชาคม และ ประชาชนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่ค่อนข้างเป็นที่รู้จักในชุมชน โดยจะสัมภาษณ์ถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานและความพึงพอใจในการดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นเพื่อนบ้าน หรือ คนรู้จักปรากฏตัวในสื่อมวลชนก็จะสนใจว่า “คนรู้จักได้ออกทีวี” แต่ยังไม่ให้ความสนใจกับเนื้อหาข่าวที่นำเสนอเท่าที่ควร แต่จะสนใจมาพูดคุยถึงการจัดงานกับบุคคลที่ได้ปรากฏตัวทางสื่อมวลชน แต่ก็ยังไม่ได้กระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

“ มีการสัมภาษณ์ออก ทีวี วิทยุ เขาก็มาเชิญผม คนแถวนี้เห็นเขาจำได้ก็มาพูดคุย มาถาม”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

2. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย

2.1 การประชุมกลุ่มย่อย

เมื่อกำหนดรูปแบบของการจัดงาน และ ฝ่ายต่างๆที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้แล้ว กรรมการประชาคมได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยๆ ในแต่ละกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดงาน เช่น กลุ่มร้านค้า กลุ่มผู้ค้ารายย่อย กลุ่มกิจกรรม ฯลฯ โดยก่อนที่จะมีการประชุมแกนนำริเริ่มของประชาคมจะมีการติดต่อกลุ่มต่างๆให้เข้าร่วมประชุม โดยการเดิน บอกรับในชุมชน แล้วมีการประชุมในร้านที่ร่วมเป็นกรรมการชุมชน และมีแกนนำริเริ่มเป็นผู้ดำเนินการประชุมส่วนคณะกรรมการประชาคมท่านอื่นจะไม่เข้าร่วมประชุมด้วย โดยจะเป็นการประชุมเพื่อทำความเข้าใจ บอกรับถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ จุดร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม เช่น ในเรื่องของการจัดแผนของผู้ค้ารายย่อยจะสามารถจัดตั้งได้ตรงที่ใด และยังมีเรื่องของการขอความร่วมมือในการจัดตั้งกองทุนของประชาคม ซึ่งจะขอเก็บเงินจากผู้ค้ารายวันงานเพื่อเป็นทุนส่วนรวมของประชาคม

ซึ่งในการประชุมกลุ่มที่มีเรื่องกระทบถึงผลประโยชน์ของตนเอง ระยะเวลาผู้ที่เกี่ยวข้องบางกลุ่มไม่ยอมเข้าร่วมประชุม แต่พอผลของการดำเนินงานออกมา แล้วมีผลกระทบต่อตนเองก็จะกระตือรือร้นเข้ามาร่วมประชุม และร่วมแสดงความคิดเห็นในแง่ของการปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง แต่จะไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องของกิจกรรม ซึ่งบรรยากาศของการประชุมก็จะเป็นไปในลักษณะที่มีการต่อรอง อย่างประนีประนอมกันเพื่อหาข้อสรุป

“เขาจะมาเดินเรียกไปประชุม คราวแรกพวกป้าไม่ไป เราก็ขายตามปกติแล้ว เขามาขอเก็บเงิน เขาบอกว่าเงินไม่พอ งวดหลังที่เพิ่งผ่านมานี้เลยไปประชุม

กัน...ก็บอกไปว่าเงินเราไม่พอนะขายได้นิดเดียว...เราก็บอกแต่ความต้องการของเรายายามต่อรอง เรื่องอื่นไม่สนใจเลย เขาก็คืนะพูดอะไรรับฟังหมด เขาก็ว่าไม่เป็นไรถ้าขายดีป่าค่อยให้นะ”

(ผู้ค้ารายย่อย-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

3. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

จากการศึกษาพบว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่ ในลักษณะที่แกนนำเป็นผู้ส่งสารและประชาชนเป็นผู้รับสาร โดยใช้การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการจะมีประสิทธิภาพและสามารถโน้มน้าวให้คนในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากกว่าการใช้การสื่อสารแบบทางเดียว ซึ่งกลไกการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการที่แกนนำใช้ในการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่มี 3 ลักษณะดังนี้ คือ แกนนำริเริ่มติดต่อกับกลุ่มเจ้าของธุรกิจ ใช้กลไกของกรรมการชุมชนในการติดต่อกับประชาชนในพื้นที่ การสื่อสารผ่านเสียงสะท้อนของประชาชนในชุมชน

3.1 แกนนำริเริ่มติดต่อกับกลุ่มเจ้าของธุรกิจ

แกนนำริเริ่มจะเป็นผู้ประสานงานกับกลุ่มร้านรอบๆถนนพระอาทิตย์ เพราะเป็นกลุ่มของธุรกิจเช่นเดียวกัน โดยจะบอกถึงช่วงเวลาในการจัดงาน และการมีส่วนร่วมในวันงานว่าสามารถมีส่วนร่วมได้ในจุดใด

3.2 การใช้กลไกของกรรมการชุมชน

ในช่วงของการดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน กรรมการประชาคมได้ใช้กลไกของกรรมการ หรือ ประธานชุมชนที่เข้าร่วมเป็นกรรมการของประชาคมเป็นผู้สื่อสารและทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ บางครั้งจะมีราษฎรอาสาสมัครที่ร่วมเป็นกรรมการประชาคมมีบทบาทในการช่วยส่งเสริมกลไกของกรรมการชุมชนด้วย ซึ่งบทบาทในการสื่อสารของกรรมการหรือ ประธานชุมชนสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ การกระจายข่าวสาร การกระตุ้น และทำความเข้าใจ ชักชวนให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และ บทบาทเสริมในการช่วยแกนนำริเริ่มในการสำรวจศักยภาพชุมชน

การกระจายข่าวสาร

ประธานหรือ กรรมการชุมชนที่เข้าร่วมในการประชุมจะแจ้งข่าวสารความคืบหน้าให้กับประชาชนในชุมชนของตนได้รับทราบถึงความคืบหน้าในการดำเนินงานหลังจากที่ได้มีการประชุมระดมสมองเพื่อการจัดเตรียมงานในแต่ละครั้งซึ่งจะทำไปพร้อมกับการเดินแจกใบปลิว

ตามบ้าน หรือ ตามที่สาธารณะของแต่ละชุมชน เช่น บริเวณหน้าร้านขายอาหารในชุมชนของชุมชนเขื่อนนิวาสณ์-ไก่อัจฉ์ เต้นท์อำนวยการของชุมชนในชุมชนวัดสามพระยา ศูนย์สุขภาพของชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ซึ่งตามสถานที่สาธารณะเหล่านี้กรรมการชุมชนจะมีการพบปะกับประชาชนในชุมชนอยู่แล้ว โดยเฉพาะในเวลาเย็น ซึ่งส่วนใหญ่ประชาชนที่มาพบปะกันตามที่สาธารณะในชุมชนจะเป็นกลุ่มของคนดั้งเดิมในชุมชน หรือ กลุ่มคนในชุมชนที่ย้ายเข้ามาแต่มีความผูกพันกับชุมชน

ซึ่งประชาชนแต่ละกลุ่มก็จะให้ความสนใจในข่าวสารเรื่องเทศกาลถนนคนเดินต่างกัน เช่น คนดั้งเดิม หรือ กลุ่มคนทำงานก็จะสอบถามรายละเอียดบ้าง พวกผู้ค้ารายย่อยก็จะสอบถามถึงผลกระทบต่อตนเองจะได้รับจากการจัดงาน ส่วนคนที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยจะไม่ค่อยสนใจและ ไม่ได้เข้ามาพูดคุยกันกรรมการชุมชนอยู่แล้วก็อาจจะไม่ได้สนใจในการรับข่าวสารมากนัก

จากการศึกษาได้พบว่ากรรมการชุมชนเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งในการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพราะถ้าหากกรรมการชุมชนไม่ได้กระตือรือร้นในการกระจายข่าวสารของประชาคมไปยังประชาชนในพื้นที่ ก็จะส่งผลให้คนในชุมชนไม่ได้รับข่าวสารและไม่เกิดการตื่นตัวที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

“ ข่าวสารมันจะทั่วถึงชุมชนได้ยังไง ได้ไปปลิว หรือ ไปปิดมาก็ติดไว้ตรงที่ที่เขาชอบนั่งกัน แล้วยังไม่ได้ไปกระจายต่อ คนเดินผ่านทุกวันก็ไม่ค่อยได้สนใจอ่าน บางทีถามเมียเขา เมียเขายังไม่รู้เรื่องเลย ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 6 ม.ค. 43)

จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนที่กรรมการชุมชนไม่กระตือรือร้นในการกระจายข่าวสารจะพบว่า ประชาชนจะมองว่าการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับประชาคมเป็นเรื่องของกรรมการชุมชนเท่านั้น

“ ผมไม่รู้เรื่องหรอก เรื่องอย่างนี้กรรมการชุมชนเขาจะทำกัน ”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 12 ม.ค. 43)

การกระตุ้นและทำความเข้าใจ

นอกจากบทบาทของการเผยแพร่ข่าวสารให้กับคนในชุมชนแล้ว ประธานหรือกรรมการชุมชนยังมีบทบาทในการกระตุ้นเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีความสนใจ ในการดำเนินการมากขึ้นโดยอาจจะมีการพูดคุยเพิ่มเติมในสถานที่สาธารณะของแต่ละชุมชน หรือ เมื่อได้รับรู้ว่าชาวบ้านในชุมชนยังไม่เข้าใจในการดำเนินงาน หรือ มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ก็จะมีการพูดคุยกันอีกครั้งเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

“ ส่วนมากคุยกันแล้วก็ไปได้ เพราะบางที่เขาไม่รู้ว่ายังไง เขารู้ว่ากรรมการทำกันเอง เรียกเขามาคุยหรือบางทีก็ไปคุยกับเขาเลย ก็พูดกันรู้เรื่อง”

(กรรมการชุมชน-สัมภาษณ์ 10 ม.ค. 43)

□ การชักชวนให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ประธานชุมชนจะมีการพูดคุยเพื่อหาชาวบ้านในชุมชนไปร่วมทำงานกับประชาคมในวันงานหลังจากได้มีการประชุมระดมสมองของกรรมการประชาคมและได้มีการแบ่งหน้าที่ของแต่ละชุมชนแล้วว่าจะรับผิดชอบในด้านใด เช่น ในงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 กรรมการชุมชนวัดสามพระยาจะมีหน้าที่คุมผู้ค้ารายย่อยในวันงาน ฯลฯ โดยเนื้อหาที่พูดคุยส่วนใหญ่จะเป็นการพูดชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนของเรา และทางประชาคมได้ใช้กลยุทธ์ในการพิจารณาบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน แทนที่จะจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาทำเพื่อที่จะสร้างความกระตือรือร้น และ ความรู้สึกของการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน

“ เราจะพยายามให้ความสำคัญกับคนในชุมชนก่อน ให้คนในบ้านได้มีความภาคภูมิใจ ตอนงานปิดถนนพวกเด็ก ๆ ในชุมชนมาทำเรื่องรักษาความปลอดภัย มีวิทยุติดตัวคนและเครื่องกระจายกันไปทั่วงาน เขาก็ดีใจที่เขาให้ความสำคัญกับบ้าน แล้วก็รู้สึกเป็นเจ้าของ มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นคราวนี้จะประสานเรื่องอะไรมันก็ง่าย”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้ยังพบลักษณะของการชักชวนคนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยอาศัยความเป็นเครือญาติในการสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน เช่น การรวบรวมตระกูลดนตรีไทยที่ยังอาศัยอยู่ในย่านบางลำพูซึ่งแต่ละบ้านจะมีความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน โดยครูสุดจิตต์ ตรียะประณีตซึ่งร่วมดำเนินกิจกรรมกับประชาคมโดยเป็นราษฎรอาวุโสที่คอยให้คำปรึกษาประชาคม จะเป็นผู้ชักชวนเข้ามาร่วมกิจกรรม

“ เวลาประชาคมมีงานเขาจะมาหาครู ครูก็จะจัดให้เขาหมด ลิปตระกูลแถวนี้ที่บรรเลงตลอดสาย ตอนปิดถนนคราวที่แล้ว ครูก็ประสานงานให้หมดเลย”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 17 ม.ค. 43)

□ การสำรวจศักยภาพชุมชน

ในการดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดินในครั้งที่ 2 ที่ประชาคมเริ่มดำเนินการเองอย่างเต็มที่ โดยแกนนำริเริ่มได้มีแนวคิดที่จะให้ประชาชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการสำรวจศักยภาพชุมชนโดยดูว่าในแต่ละชุมชนยังมี “ของดี”

อะไร โดยส่วนใหญ่จะเป็นการค้นหาสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมเดิมของชุมชน และ ทัศนียภาพของคนในชุมชนว่ามีความสามารถในการนำออกไปแสดงหรือไม่ เนื่องจากแกนนำริเริ่มของประชาคมเป็นผู้ย้ายเข้ามาทำธุรกิจ ไม่ใช่คนดั้งเดิม ดังนั้นจึงต้องอาศัยกรรมการชุมชน หรือ คนดั้งเดิมที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนเป็นจุดเชื่อมโยงในการติดต่อกับคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดความไว้วางใจกันมากขึ้น

“เวลาไปสำรวจศักยภาพชุมชนข้างใน ปากก็ไปด้วยเพราะถ้าเข้าไปแล้วเป็นคนที่เขาไม่รู้จัก ใครเขาจะยอมให้เข้าไปดูของเก่าเขาล่ะ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

3.3 การสื่อสารผ่านเสียงสะท้อน (Feedback) ของประชาชนในชุมชน

จากการที่แกนนำประชาคมได้มีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดินให้ประชาชนในพื้นที่ และเมื่อประชาชนในพื้นที่มีข้อคิดเห็นใดเกี่ยวกับกิจกรรม ก็สามารถที่จะส่งผ่านไปถึงแกนนำประชาคมได้ โดยผู้ที่พูดคุย แสดงความคิดเห็นกันส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของคนดั้งเดิมในชุมชน หรือ คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลาพอสมควร มีความผูกพันกับชุมชน และ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดกิจกรรม เช่น ผู้ค้ารายย่อย เจ้าธุรกิจริมถนน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ คือ ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวของคนในชุมชน เมื่อได้รับทราบความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่แล้ว กรรมการชุมชน คนดั้งเดิม หรือ ผู้ที่เข้าร่วมประชุม ก็จะนำความคิดเห็นนั้นเข้ามาเป็นประเด็นในการพูดคุยในเวลาที่คณะกรรมการประชาคมร่วมกันประชุมระดมสมอง ได้แก่ เสียงสะท้อนผ่านกรรมการชุมชน เสียงสะท้อนผ่านผู้เข้าร่วมประชุม เสียงสะท้อนผ่านวงสนทนาของสมาชิกชุมชน

เสียงสะท้อนผ่านกรรมการชุมชน

หลังจากที่ประชาชนในชุมชนได้ทราบข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมแล้ว ก็จะมีการพูดคุยกับกรรมการชุมชน ตามที่สาขาระยะของชุมชนที่มีการนั่งพูดคุยกัน แต่ถ้าชุมชนไหนที่กรรมการชุมชนและคนในชุมชนไม่ได้มีความใกล้ชิดกันก็จะไม่เกิดการสื่อสารในลักษณะนี้ขึ้น เนื้อหาส่วนใหญ่ที่ทำการพูดคุยกันจะมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม สอบถามความคืบหน้า หรือ มีความรู้สึกต่อการดำเนินกิจกรรมอย่างไร แต่จะมีส่วนน้อยที่คิดเสนอตัวที่อยากจะเข้ามาร่วมงานจริงจัง

□ เสียงสะท้อนผ่านผู้เข้าร่วมประชุม

ในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปยังคนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมนั้น ในช่วงใกล้วันงาน หรือ ประมาณ 2-3 เดือนก่อนวันงาน ผู้ที่ได้รับการแบ่งหน้าที่จะต้องเข้าร่วมประชุมกับ กรรมการประชาคมด้วยเพื่อให้มีความเข้าใจในการดำเนินงานและดำเนินงานไปในแนวเดียวกัน ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิมในชุมชน โดยจะเป็นรุ่นลูกหลานที่เข้ามาช่วยงาน และยังคงมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะสนิทสนมกันระหว่างคนดั้งเดิมด้วยตัวเอง หรือ คนที่ย้ายเข้ามาอยู่แล้วมีความผูกพันกับชุมชน ซึ่งคนกลุ่มนี้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และมีความรู้สึกอยากจะแสดงความคิดเห็นต่อคณะผู้ดำเนินงานก็จะบอกผ่านทางผู้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการประชาคม

“...พวกนี้จะรู้จัก เป็นเพื่อนเจอหน้าก็ถาม ไปไหน เขาบอกไปประชุมเราก็ ผ่าบอกไปด้วยว่าเรามีอะไร เราก็บอกผ่านเขาไปต่อ เขาก็จะไปเสนอให้ในที่ประชุมแล้วเขาก็ฟังนะ แต่เราต้องดูว่าเสนอไปแล้วได้ประโยชน์”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

□ เสียงสะท้อนผ่านวงสนทนาของสมาชิกชุมชน

จากการศึกษาพบว่าจากการที่ประชาชนกลุ่มที่สนใจการดำเนินกิจกรรมเทศกาล ถนนคนเดิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิม คนที่ผูกพันกับชุมชน หรือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดงาน จะมีการพูดคุยกันถึงการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการพูดคุยมากขึ้นในช่วงก่อนวันงาน ซึ่งการพูดคุยนี้อาจพูดคุยกันตามทางเดินที่พบกัน หรือ ตามที่สาธารณะของชุมชน ซึ่งการพูดคุยอาจจะไม่จบตรงที่นั่น แต่อาจจะมีการพูดคุยกันไปโดนความสัมพันธ์ส่วนตัวของคนในชุมชน ซึ่งแกนนำ หรือ คณะกรรมการประชาคมก็เป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนก็จะได้รับข่าวสารนั้นจากการพูดคุยต่อกันมา และ ได้รับรู้ว่าคนกลุ่มนี้คิดอย่างไรต่อการจัดงาน ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นการพูดวิพากษ์วิจารณ์กัน หรือ ประเด็นที่มีการกระทบต่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มใดก็จะเป็นเรื่องที่พูดกันมาก และ กรรมการประชาคมที่อาศัยอยู่ในชุมชนแล้วรู้เรื่องเขาก็จะพยายามทำความเข้าใจใกล้เกลี่ยกับประชาชน ว่าการทำงานเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันไม่มีใครเข้ามาฉกฉวย หรือ ทาผลประโยชน์ใดๆ ซึ่งประชาชนก็จะรับฟังเพราะผู้ที่ทำหน้าที่ใกล้เกลี่ยนั้นเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือของชุมชน ประกอบกับเห็นผลงานในการจัดเทศกาลถนนคนเดินครั้งก่อนๆ แล้วมีความพอใจและยอมรับในตัวแกนนำริเริ่มว่าสามารถจัดงานอย่างนี้ได้

“เขาพูดกันเยอะตอนจัดงาน ส่วนใหญ่จะพูดเรื่องว่าคนที่ทำอะไรจะหาเงิน แต่จริงๆไม่ใช่หรอก เขาไม่ได้เงิน คุณตาประพิมห์บอกบางที่ยังต้องควักกระเป๋าเองเลย...แล้วคนที่ทำเขาก็ดีนะพวกป่าพูดอะไรเขาก็ฟังแล้วงานออกมาก็ดี”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 43)

“เราอยู่ที่นี้ เวลาเดินไปก็ทักทาย ปราศัยกัน ก็ชาวเสียงกันได้ ป้าเดินบ่อยไปซื้ออะไรก็คุยกับเขาไปเรื่อย ๆ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับหน่วยงานภายนอก

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับหน่วยงานภายนอกจะเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ โดยการพูดคุยกันระหว่างแกนนำประชาคมกับหน่วยงานภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือ และ การสื่อสารแบบเป็นทางการ โดยการประชุมร่วมกัน

1. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพูดคุยในจุดเริ่มต้น การชักชวนบุคคลภายนอก การพูดคุยขอความช่วยเหลือ

1.1 การพูดคุยในจุดเริ่มต้น

เป็นการพูดคุยกันระหว่างแกนนำริเริ่มของประชาคมกับบางกอกฟอรัมซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาจุดประกายในการจัดกิจกรรมขึ้นในย่านบางลำพู ซึ่งการพูดคุยกันจะเป็นช่วงแรกของการรวมตัว โดยจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ แต่จะเป็นการพูดคุยเพื่อหาจุดร่วมของการดำเนินงาน และการร่วมกันหาเครือข่ายของผู้ที่จะร่วมดำเนินการ

1.2 การชักชวนบุคคลภายนอก

เมื่อได้มีการพูดคุยกันถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมแล้ว บางกอกฟอรัมและแกนนำริเริ่มของประชาคมได้มีการชักชวนนักวิชาการ อาจารย์ที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว และมีความรู้ มีความสนใจในเรื่องของการรื้อฟื้นชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งภายหลังเมื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมไปได้ระยะหนึ่ง แกนนำจะมีการติดต่อเครือข่ายนักวิชาการที่เข้ามาร่วมงานโดยใช้รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ และในเครือข่ายของนักวิชาการเองก็จะติดต่อโดยการบอกต่อๆกันไปในหมู่ของท่านที่รู้จักกัน

“คุณปิติจะโทรศัพท์มาหาผมเอง แล้วผมก็จะโทรศัพท์หาคนที่จัดกรรม คือ แบ่งกลุ่มที่เกี่ยวข้องกันแล้วติดต่อผ่านกันไปได้ไม่เป็นภาระในการติดต่อ”

(อาจารย์มหาวิทยาลัย-สัมภาษณ์ 17 ม.ค. 43)

1.3 การพูดคุยขอความช่วยเหลือ

ในการดำเนินงานเทศกาลถนนคนเดินได้มีการจัดแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ และ กิจกรรมการแสดงจากหน่วยงานภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นการที่จะชักชวนในหน่วยงานภายนอกซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มองค์กรเอกชน กลุ่มนักศึกษา เข้ามาร่วมในการดำเนินกิจกรรม จะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่รู้จักกันอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นเครือข่ายของบางกอกฟอรัม หรือ เครือข่ายของแกนนำริเริ่ม

“ พวกที่เขาเข้ามาช่วย เขาก็มาช่วยเราอย่างเต็มที่...แค่โทรศัพท์ไปคุยเขาก็มาช่วยเรา”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

นอกจากนี้ยังมีการขอความช่วยเหลือในเรื่องการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมไทยจากกรมศิลปากร เข้ามาร่วมแสดงด้วย โดย ครูสุดจิตต์ ดุริยะประณีต ซึ่งเป็นราษฎรอาวุโสของชุมชน เป็นผู้ประสานงานกับกรมศิลปากร

“คราวที่แล้วมีละครนอก ละครใน ละครพันทาง ครูก็จัดให้เขาเสร็จไปเอากรมศิลป์ มาซ้อมอยู่บ้านเรา ช่วยประชาคม”

(ราษฎรอาวุโส-สัมภาษณ์ 17 ม.ค. 43)

2. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ

ในระหว่างการจัดเตรียมกิจกรรม ทางแกนนำประชาคมได้มีการร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของประชาคม ซึ่งเราสามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการร่วมประชุมได้เป็น 2 แบบ คือ การประชุมแสดงความคิดเห็น และ การประชุมเพื่อขอความสนับสนุน

2.1 การประชุมระดมความคิดเห็น

ในกระบวนการดำเนินการจัดกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน ทางแกนนำ หรือคณะกรรมการประชาคม ได้มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นหลายครั้งโดยเริ่มตั้งแต่ในช่วงแรกๆ ของการดำเนินงานจนถึงช่วงใกล้วันงานเพื่อค่อยๆ ให้ความสนใจระหว่างกลุ่มต่างๆ และติดตามความคืบหน้าในการดำเนินกิจกรรม โดยการประชุมระดมความคิดเห็นส่วนใหญ่จะมีการประชุมที่ร้านครัววันพรดีนและมีการหมุนเวียนกันไปบ้างในแต่ละชุมชน

การประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกันนี้จะเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างบางกอกฟอร์ม แกนนำประชาคม และ อาจารย์นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยกลุ่มนักอาจารย์และนักวิชาการที่เข้าร่วมประชุมจะช่วยในการแสดงความคิดเห็น และ ช่วยในเรื่องหลักการและความรู้ในเรื่องต่างๆให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น ช่วยในการศึกษาประวัติชุมชนเพื่อค้นหารากเหง้าของชุมชนเพื่อที่จะเผยแพร่ให้คนในย่านได้รับรู้และมีความตื่นตัวในการร่วมกิจกรรมมากขึ้น รวมทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมในงาน

จากการสัมภาษณ์แกนนำประชาคมพบว่า หลังจากที่บางกอกฟอร์มได้เปลี่ยนบทบาทไปเป็นที่เสี่ยงในการจัดกิจกรรมในการจัดงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 และ 3 แล้ว แกนนำของประชาคมก็ยังใช้การประชุมระดมความคิดเห็นในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม โดยอาจารย์และนักวิชาการบางส่วนที่ยังดำเนินการร่วมกับประชาคมก็ยังเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเหมือนเดิม และแกนนำของประชาคมก็จะให้ความยอมรับและเชื่อถือต่อนักวิชาการและอาจารย์ที่เข้าร่วมในการดำเนินงาน

“ พวกอาจารย์ศิลปากร ธรรมศาสตร์ เขาจะศึกษาวัฒนธรรมอยู่ดูว่าตรงไหนมีอะไร เขาก็จะบอกให้เราเอาไปรวม”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 29 ธ.ค. 42)

“ สาเหตุที่เราค่อนข้างจะเข้มแข็งเพราะมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเข้าร่วมเป็นกำลังความคิดที่ดี”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 25 ธ.ค. 42)

นอกจากการประชุมเมื่อร่วมแสดงความคิดเห็นแล้วอาจารย์ที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกับประชาคมยังได้ชักนำนักศึกษาเข้าร่วมงานกับประชาคมด้วยในบทบาทของผู้ร่วมสังเกตการณ์โดยจะช่วยในเรื่องของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้กับประชาชนในพื้นที่ และ สื่อมวลชนก็เข้ามามีบทบาทในการสังเกตการณ์ในการประชุมและนำผลจากการประชุมไปนำเสนอทางสื่อมวลชนเป็นการกระตุ้นประชาชนในอีกวิธีหนึ่ง

2.2 การประชุมเพื่อขอความสนับสนุน

แกนนำของประชาคมได้ดำเนินการขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆดังนี้คือ กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพระนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนอื่นๆ เพื่อขอความสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมทั้งในเรื่องของการขออนุญาตในการจัดงาน ขอความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม และ ของงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม โดยการขอความร่วมมือจะเป็นไปตามลำดับขั้น คือ จะร่วมประชุมเพื่อขอ

ความสนับสนุนในเรื่องของการอำนวยความสะดวกต่างๆกับสำนักงานเขตพระนครโดยจะแจ้งถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงาน ลักษณะในการดำเนินงานให้เขตได้ทราบและเขตก็จะประสานงานให้ เช่น จัดเวทีการแสดง และ เครื่องอำนวยความสะดวกสาธารณะ ตลอดจนการของบประมาณ ผ่านไปยังกรุงเทพมหานคร ซึ่งเขตจะดำเนินการในการของบประมาณจากกรุงเทพมหานคร

การประชุมร่วมกับเขตพระนครจะมีทั้งการประชุมที่สำนักงานเขตโดยทางเขตจะออกจดหมายเชิญประชุมมายังกรรมการประชาคม หรือ ทางคณะกรรมการเชิญเขตเข้าร่วมประชุม ในการประชุมของทางประชาคม ซึ่งทางประชาคมจะมีการออกจดหมายเชิญเจ้าหน้าที่จากเขตเข้าร่วมประชุมเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่ทางประชาคมจะดำเนินงานร่วมกับผู้อำนวยการเขต

มีบางครั้งทางกรุงเทพมหานครจะเรียกกรรมการของประชาคมประชุมโดยตรงแต่สำนักงานเขตพระนครก็ต้องมีส่วนในการเข้าประชุมเพื่อรับทราบถึงความคืบหน้าด้วยเพื่อเป็นการติดตามข่าวสาร ความคืบหน้าของประชาคม

“ไม่ว่าอะไรต้องผ่านเขตก่อน ถึงบางครั้งร้องผู้ว่า ขบวนการโสภณัฐ จะเรียกประชุมเลยแต่ก็ต้องมีเขตร่วมอยู่ด้วย ถึงจะไม่ผ่านเขตแต่เขาก็ต้องรับรู้”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 20 ธ.ค. 42)

ส่วนกรุงเทพมหานครเองก็มีนโยบายในการสนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจโดยให้ประชาชนได้พึ่งตนเอง ซึ่งการที่ประชาคมได้รวมตัวกันจัดกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพึ่งตนเองในเรื่องอื่นๆได้ต่อไปก็ให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมและจัดหางบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

นอกจากนี้ทางประชาคมยังได้ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการขอความสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นจะเป็นการเพิ่มสีสันให้กับย่านและยังเป็นสิ่งดึงดูดให้ประชาชนจากที่ต่างๆเข้ามาเที่ยวชมงาน ซึ่งผลดีต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

ตัวแทนของประชาคมที่ทำการติดต่อกับหน่วยงานภายนอกเหล่านี้จะเป็นแกนนำริเริ่ม ส่วนกรรมการประชาคมท่านอื่นๆจะไม่ค่อยเข้ามามีบทบาทในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก

จากการศึกษาจะพบว่าหน่วยงานภายนอกต่างๆเหล่านี้จะมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนในด้านต่างๆเท่านั้น แต่การดำเนินกิจกรรม แนวคิดในการจัดกิจกรรมจะเป็นบทบาทของคณะกรรมการประชาคม และ หน่วยงานภายนอกที่เข้าร่วมในการประชุมระดมความคิดเห็นที่ร่วมดำเนินงานกันมาตลอด คือ บางกอกฟอรัม และกลุ่มนักวิชาการ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ

กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

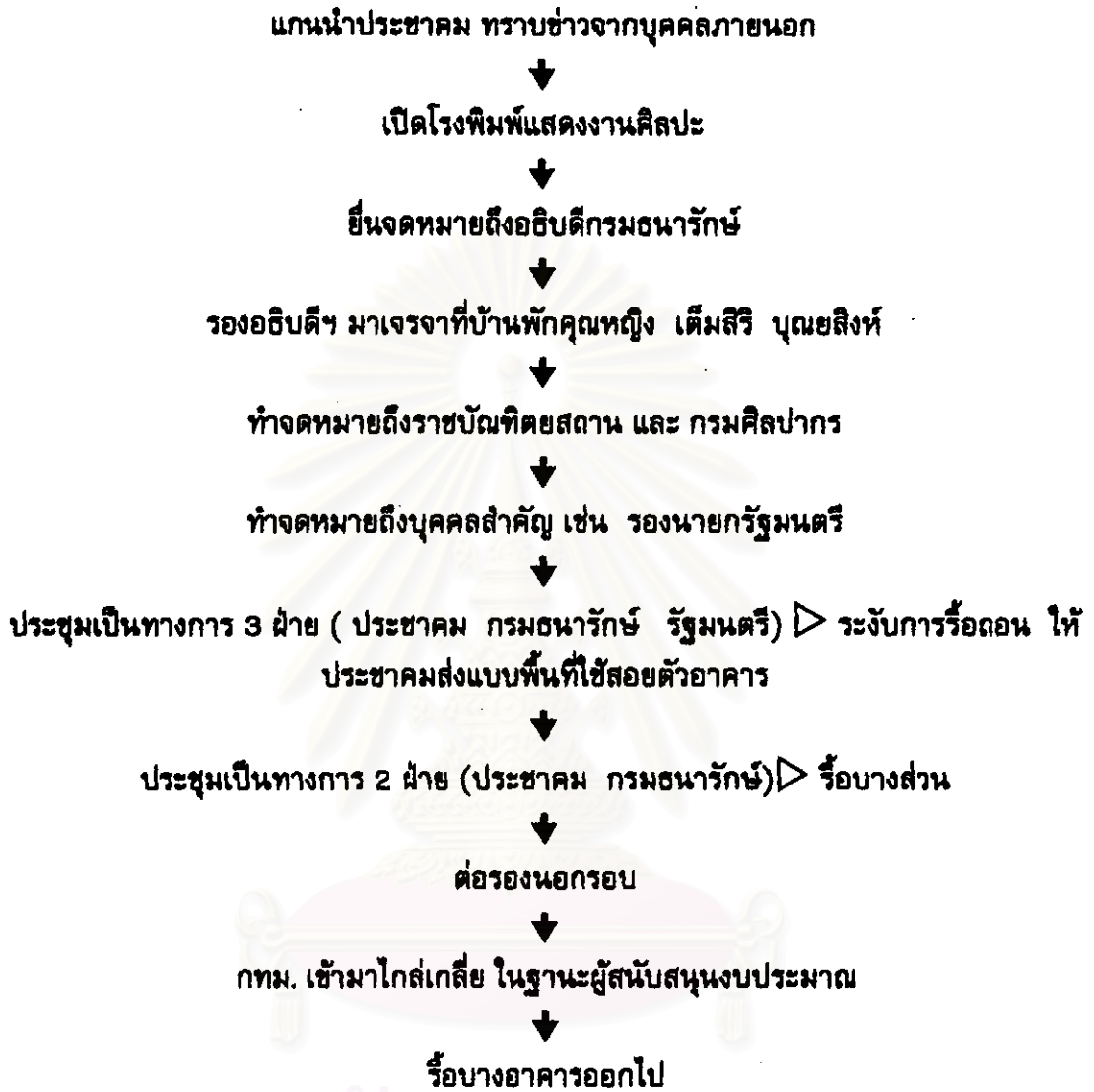
กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ที่ประชาคมบางลำพู่ร่วมกันดำเนินการอย่างจริงจังและค่อนข้างประสบความสำเร็จ เราจะเห็นได้จาก กรณีที่ประชาคมร่วมกันเรียกร้องเพื่อให้กรมธนารักษ์ระงับการรื้อถอน อาคารโรงพิมพ์คุรุสภา ที่ถนนพระสุเมรุ ซึ่งเป็นอาคารเก่าที่อยู่กับย่านบางลำพูมานาน ซึ่งทางกรมธนารักษ์มีความต้องการรื้อถอนเพื่อทำเป็นสวนสาธารณะ แต่ทางประชาคมมีแนวคิดที่จะอนุรักษ์ตัวอาคารไว้เพื่อเป็น "ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน" เพื่อเป็นแหล่งรวมการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ห้องสมุดเยาวชน สถานที่ฝึกซ้อมดนตรีไทย ที่สันทนาการในร่ม พิพิธภัณฑ์ชุมชน ที่ประชุมของประชาคม ศูนย์ทัศนกรรม ที่ประชุมประชาคม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนที่จะมีสถานที่สาธารณะ ในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในวงกว้างขึ้นของคนในชุมชน

ในขณะที่กำลังทำการศึกษ การเรียกร้องเพื่อให้กรมธนารักษ์ระงับการรื้อถอน อาคารโรงพิมพ์คุรุสภา ของประชาคมก็ประสบความสำเร็จ คือ กรมธนารักษ์ได้ยับยั้งการรื้อถอน แต่ยังไม่ได้มอบอาคารโรงพิมพ์คุรุสภาให้กับหน่วยงานใด ดังนั้นประชาคมจึงยังไม่สามารถที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์จากตัวอาคารได้

จากการศึกษาพบว่ามีกลไกการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรม ระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆในประชาคม โดยผู้วิจัยจะนำเสนอกลไกการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรม และ ขั้นตอนการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรม เป็นแบบจำลองดังนี้

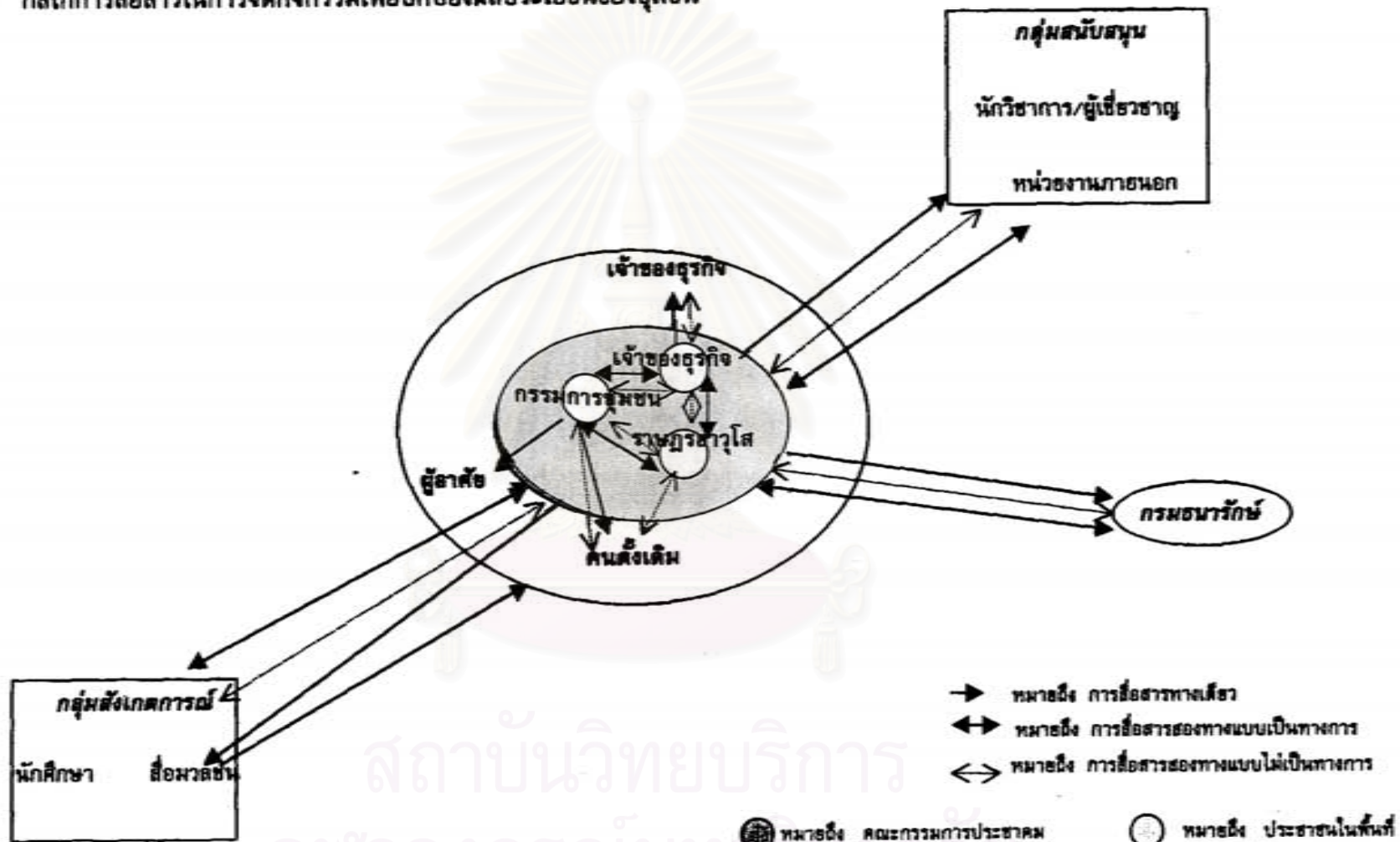
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบจำลองที่ ๑ แสดงลำดับขั้นของกิจกรรมเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบจำลองที่ 7 กลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคม

จากการศึกษาพบว่ากลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคมในการร่วมกันอนุรักษ์จะมีทั้งในรูปแบบของการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

1. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ

1.1 การประชุมระดมสมอง

จากการที่แกนนำริเริ่มของประชาคมได้ทราบข่าวว่าจะมีการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ แกนนำประชาคมมีการประชุมระดมสมองร่วมกันในเรื่องการจัดการอนุรักษ์ ซึ่งการประชุมระดมสมองในเรื่องการอนุรักษ์ตรงพิมพ์จะมีแต่แกนนำที่มีความสนใจอย่างจริงจังที่เข้าร่วมประชุมซึ่งจะมีจำนวนน้อยกว่าการประชุมในกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน โดยในการประชุมมีแกนนำริเริ่มเป็นผู้ดำเนินการประชุม

การประชุมในครั้งแรกๆจะเป็นการประชุมเพื่อหาแนวทางที่จะให้ประชาชนได้รู้จัก และเห็นคุณค่าความงามของอาคารโรงพิมพ์ ที่ประชุมจึงมีมติให้จัดงานแสดงศิลปะที่ในอาคารโรงพิมพ์

เมื่อได้ทำการติดต่อกับกรมธนารักษ์ในการเจรจาเรื่องอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ แกนนำประชาคมจะเข้าร่วมประชุมเพื่อตกลงถึงข้อเรียกร้องของประชาคม และ รายงานความคืบหน้าที่มีการเจรจาต่อรองกับกรมธนารักษ์ หรือ ถ้าการเจรจาไม่เรียบร้อยก็จะมีการหารือกันในหมู่ของแกนนำประชาคมอีก

นอกจากนี้แกนนำประชาคมยังได้มีการประชุมเพื่อร่วมกันคิดว่าในศูนย์วัฒนธรรมชุมชนควรจะมีการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยอย่างไร โดยเปิดโอกาสให้แกนนำแต่ละท่านได้เสนอความคิดเห็นได้อย่างเสรี และ จะนำความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับจากการสอบถามสอบถามเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย แต่ในช่วงหลังที่มีการต่อรองกับกรมธนารักษ์แล้วว่าต้องมีการรื้อถอนบางอาคารออกไปทำให้แผนการใช้สอยอาคารต้องเปลี่ยนแปลงซึ่งช่วงนี้แกนนำจะมีการร่วมกันคิดว่าควรจะทำอย่างไร โดยไม่ได้ตามความคิดเห็นของประชาชนเนื่องจากไม่มีเวลาพอเพราะต้องรีบส่งแบบในการตกลงร่วมกัน

ในการประชุมจะมีการลงมติโดยถือเอาความคิดเห็นของแกนนำส่วนใหญ่เช่นเดียวกับการดำเนินกิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน

“เรื่องโรงพิมพ์มีบางคนอยากให้อาไว้หมด แต่ปรากฏว่าวันนั้นเราตกลงกันไม่ได้ เพราะเราต้องเสนอกรมธนารักษ์ ก็เลยต้องไหวตกัน เสียงข้างมากบอกให้อาคารไม้เอะ เพื่อที่จะเอาไว้ 2 ส่วน และการเจรจากับกรมธนารักษ์ก็จะง่ายขึ้น เรื่องค่าดูแลก็จะลดลง เราก็ตกลงกันแบบนี้”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

ซึ่งในช่วงนี้มีการขัดแย้งกันระหว่างกรรมการชุมชนชุมชนหนึ่งกับแกนนำประชาคมท่านอื่น เนื่องมาจากการสงสัยว่าจะมีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้กรรมการชุมชนที่มีความขัดแย้งไม่ได้เข้าร่วมประชุมและขาดการติดต่อสื่อสารกันไป

2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

2.1 การพูดคุยกัน

การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำประชาคมในเรื่องการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์จะอยู่ในหมู่ของแกนนำที่มีความสนใจในเรื่องนี้จริงๆ เท่านั้น เพราะจะเป็นการสอบถามในเรื่องความคืบหน้าในการเจรจาต่อรองกับกรมธนารักษ์ ความเคลื่อนไหวในการดำเนินการต่างๆ

2.2 การบอกต่อ

จากการสัมภาษณ์แกนนำประชาคม พบว่าการบอกต่อของแกนนำประชาคมในช่วงแรกที่ทราบข่าวการรื้อถอนใหม่ ๆ ทำให้แกนนำประชาคมได้มีการเจรจาต่อรองกับกรมธนารักษ์ร่วมกันเป็นครั้งแรก คือ หลังจากที่กรมธนารักษ์ได้รับจดหมายขอให้มีการระงับการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ จากประชาคมซึ่งออกจดหมายในนามของ คุณหญิง เต็มสิริ บุญสิงห์ ซึ่งเป็นราชฎารอาวุโสของชุมชนและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไปในสังคม ทางกรมธนารักษ์ได้ส่งตัวแทน รองอธิบดีกรมธนารักษ์ที่รับผิดชอบเรื่องนี้เข้ามาพูดคุยกับคุณหญิงที่บ้านพัก ซึ่งเมื่อสมาชิกของประชาคมรู้เรื่องเข้าก็รีบบอกต่อกันถึงแกนนำของประชาคมแต่ละท่าน ให้ไปร่วมกันพูดคุยที่บ้านพักของคุณหญิง

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่มีทั้งรูปแบบการสื่อสารทางเดียว และ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ จากการศึกษาพบว่าในกรณีการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ครุสุธานี ประชาชนในพื้นที่ไม่มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือ

ติดตามข่าวสารเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มที่ดำเนินงานอย่างจริงจังจะเป็นกลุ่มของแกนนำริเริ่มของประชาคมเท่านั้น

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่จะมีรูปแบบของการสื่อสารทางเดียว และ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

1. การสื่อสารทางเดียว

จากการศึกษาจะพบว่าการรูปแบบการสื่อสารทางเดียวระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่โดยการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในย่านบางลำพู ภายหลังจากรับทราบว่าการอนุรักษ์จะมีการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์คุรุสภาอย่างแน่นอน โดยการแจกแบบสอบถามซึ่งมีการถามความเห็นประชาชนว่าต้องการให้มีการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์หรือไม่ และอยากจะมีมีการใช้ประโยชน์อย่างไรจากตัวอาคาร ซึ่งแบบสอบถามจะมีการแจกควบคู่ไปกับเอกสารเกี่ยวกับประวัติของโรงพิมพ์คุรุสภา และบอกถึงความสำคัญของโรงพิมพ์ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ ความสวยงาม และแง่ของการใช้ประโยชน์ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมของประชาคม ซึ่งลักษณะของเนื้อหาจะมีการโน้มน้าวใจให้ประชาชนมีความเห็นด้วยที่จะอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ไว้

โดยการแจกแบบสอบถามไปยังประชาชนจะผ่านทางกลไกกรรมการชุมชน และให้ประชาชนส่งความคิดเห็นกลับมาโดยอาจจะผ่านทางประชาชน หรือ ส่งโดยตรงมาที่คณะกรรมการประชาคมก็ได้ จากผลการประเมินของคณะกรรมการประชาคมพบว่าการส่งแบบสอบถามคืนเป็นจำนวนมากพอสมควร ซึ่งส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ เมื่อมีการแจกแบบสอบถามก็เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในย่านเกิดความตื่นตัวได้พอสมควร แต่ก็ยังเป็นเพียงคนกลุ่มดั้งเดิมของชุมชน หรือ คนที่ผูกพันกับชุมชน แต่คนบางกลุ่มก็ยังไม่ให้ความสนใจ

“บางคนก็ไม่เห็นเขาสนใจ ย่านๆแล้วก็เก็บไว้ บางทีก็หายไป”

(ประชาชน-สัมภาษณ์ 5 ม.ค. 42)

2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

จากการศึกษาพบว่าการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำกับประชาชนในชุมชนมี 2 รูปแบบด้วยกัน คือ การจัดกิจกรรม และ การพูดคุยกัน

2.1 การจัดกิจกรรม

แกนนำประชาคมจึงมีการลงมติดกันว่าจะมีการจัดกิจกรรม แสดงศิลปะในบริเวณโรงพิมพ์คุรุสภาให้ประชาชนได้เข้ามาชมภายในของอาคาร หลังจากแกนนำได้ทราบข่าวมาว่ากรม

ธนากรักษ์จะมีการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ครุสภา เพื่อเป็นการโน้มน้าวให้ประชาชนที่เข้าชมภายในอาคารได้เห็นความสวยงาม และตระหนักถึงคุณค่าว่าอาคารนี้สามารถใช้ประโยชน์เพื่อชุมชนได้อีก และยังสามารถทำให้ประชาคมได้ทราบกำหนดการรื้อถอนที่แน่นอนในกระบวนการยื่นเรื่องขอใช้สถานที่

“ เป็นโอกาสที่ให้ประชาชนเข้าไปเห็นข้างในจริงๆ ว่าสวยงามมัย ไทรมเกินไปที่จะอนุรักษ์หรือไม่ ปรากฏว่าไม่มันแข็งแรงมากข้างในก็ถือว่าสวยแต่ต้องเป็นคนที่มีมองด้วยมุมมองศิลปะ”

(กรรมการประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

2.2 การพูดคุย

จากการศึกษาพบว่ามี การพูดคุยระหว่างกรรมการชุมชนกับประชาชนในพื้นที่ โดยกรรมการชุมชนจะพบปะและพูดคุยกันกับประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ในบริเวณที่สาธารณะของชุมชน หรือ ตามบ้านในช่วงที่แจกแบบสอบถามให้กับประชาชน โดยจะมีการพูดคุยให้ประชาชนในชุมชนแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถาม และขอความร่วมมือให้ช่วยๆกันเพื่อชุมชน แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆให้กับประชาชนมากขึ้น เพราะเวลาที่กระชั้นชิดเลยต้องรับขอความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อทำแผนในการเจรจาต่อรองกับทางกรมธนากรักษ์

“ ในระยะแรกๆเราไม่มีเวลาพอ เพราะเรื่องมันดูละเอียดทุกมาก เราสื่อสารกับชาวบ้านไม่ทัน ไปถึงพูดคุยไม่ให้เขารื้อ กว่าจะค่อยๆสื่อสารกับชาวบ้านให้รู้ว่าจะประเด็นมันเป็นอย่างงี้ก็ใช้เวลานาน”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

เนื่องจากสาเหตุนี้ทำให้ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสนใจในช่วงแรกๆที่ได้รับข่าวสารจากกรรมการชุมชน และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามแต่จะไม่กระตือรือร้นในการเข้ามาส่วนร่วมอย่างจริงจังในการเรียกร้องด้วย และในเวลาต่อมาจะไม่ค่อยให้ความสนใจมากเท่าใด

จากการสังเกตของผู้วิจัยจะพบว่าในชุมชนที่กรรมการชุมชนมีความขัดแย้งกับแกนนำของประชาคมคนในชุมชนก็จะไม่ได้รับข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์โรงพิมพ์มากนัก โดยเฉพาะในช่วงหลังจากที่เกิดความขัดแย้งกันแล้วเนื่องจากกรรมการชุมชนไม่ได้เข้าร่วมดำเนินการกับประชาคม เลขชาดการติดต่อ และปิดรับข่าวสารความคืบหน้า นอกจากนี้ยังพบอีกว่าประชาชนในชุมชนรอบนอกจะไม่สนใจในกิจกรรมอันนี้ แม้ว่าจะมีการกระตุ้นจากกรรมการชุมชนก็ตาม

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับหน่วยงานภายนอก

ในการดำเนินการเพื่อเรียกร้องให้มีการระงับการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ แกนนำประชาคมจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงาน และหลายรูปแบบด้วยกัน โดยมีทั้งลักษณะของสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

1: การสื่อสารทางเดียว

จากการศึกษาจะพบว่าแกนนำของประชาคมได้ใช้การสื่อสารแบบทางเดียวในการเป็นสื่อที่จะช่วยหาแนวร่วม และ เรียกร้องในคนทั่วไปมาสนใจการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ครุสภาด้วย โดยจะใช้การยื่นจดหมายถึงผู้เกี่ยวข้อง และ การส่งข่าวให้สื่อมวลชน

1.1 การยื่นจดหมาย

ทางประชาคมได้ใช้วิธีการยื่นจดหมายต่อหน่วยงานราชการอย่างเป็นทางการใน 2 ลักษณะคือ การเสนอข้อเรียกร้อง และ การขอความสนับสนุน

การเสนอข้อเรียกร้อง

จากการสัมภาษณ์แกนนำของประชาคมพบว่า หลังจากที่ทางประชาคมรับทราบว่กรมธนารักษ์มีโครงการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ครุสภาอย่างแน่นอน ทางประชาคมได้มีการทำหนังสือ ยื่นข้อเรียกร้องไปยังกรมธนารักษ์โดยยื่นโดยตรงถึงอธิบดีกรมธนารักษ์ เพื่อบอกถึงความต้องการในการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ และบอกถึงความต้องสำคัญของอาคารในฐานะเป็นอาคารที่เก่าแก่ควรอนุรักษ์ไว้กับชุมชน และยังสามารุใช้ประโยชน์เพื่อคนในชุมชนได้อีกในอนาคต โดยในจดหมายได้ลงชื่อ ราษฎรอาวุโสที่เป็นที่เคารพและยอมรับของคนในพื้นที่ และ ของคนทั่วไปในสังคม

ซึ่งการยื่นข้อเรียกร้องนี้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นทางการครั้งแรกของประชาคมต่อกรมธนารักษ์ ที่บอกความต้องการที่จะเก็บอาคารโรงพิมพ์ไว้ และได้นำไปสู่การดำเนินการในขั้นต่อไป

การขอความสนับสนุน

แกนนำของประชาคมได้ทำจดหมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านอนุรักษ์หรือ ช่างานวัฒนธรรม เพื่อที่จะขอความร่วมมือในการสนับสนุน หรือ เป็นแนวร่วมในการ

เรียกร้อง โดยทางประชาคมได้ทำหนังสือถึงราชบัณฑิตยสถาน กรมศิลปากร ซึ่งจดหมายมีเนื้อหาเกี่ยวกับ เหตุการณ์ที่กรมธนารักษ์จะทำการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์คุรุสภา และความสำคัญของอาคารโรงพิมพ์ที่มีต่อชุมชนในแง่ของความงดงาม ความเก่าแก่ และในแง่ของการที่เป็นอาคารที่มีคุณค่าควรที่จะเก็บรักษาไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน

หน่วยงานต่างๆเมื่อได้รับจดหมายขอความสนับสนุนจากประชาคมแล้วก็ได้มีความสนใจและทำจดหมายไปถึงกรมธนารักษ์ในการสนับสนุนข้อเรียกร้อง และเหตุผลในการขอระงับการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ ที่ทางประชาคมได้เสนอไป แต่ยังไม่เป็นผลสำเร็จเท่าที่ควรเพราะทางกรมธนารักษ์ยังไม่สั่งระงับคำสั่งรื้อถอน

1.2 การให้ข่าวทางสื่อมวลชน

ทางประชาคมได้มีการให้ข่าวกับทางสื่อมวลชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือพิมพ์และ โทรทัศน์ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่กรมธนารักษ์ไม่ทำตามสัญญา เพราะได้มีการพูดคุยเพื่อต่อรองกันหลายครั้งแต่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ และกรมธนารักษ์ก็พยายามทำการรื้อถอนนอกเหนือการที่มีการตกลงกัน และ กรณีความไม่โปร่งใสที่ว่าเมื่อรื้ออาคารโรงพิมพ์แล้วไม้ที่ไซในการก่อสร้างโรงพิมพ์ซึ่งเป็นไม้สักทองจะไปอยู่ที่ใด ซึ่งการให้ข่าวทางสื่อมวลชนนี้เป็นการปลุกกระแสให้ประชาชนทั่วไปหันมาสนใจกรณีความขัดแย้งได้พอสมควร

2. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ

จากการศึกษาพบว่า ทางแกนนำประชาคมได้ใช้วิธีการสื่อสารแบบเป็นทางการในการหาแนวร่วมหลายๆเพื่อสนับสนุนการเรียกร้อง รวมทั้ง การเจรจาต่อรองกับกรมธนารักษ์ด้วย โดยสามารถสรุปได้เป็น 2 วิธีคือ ประชุมเพื่อขอความร่วมมือ ประชุมเพื่อต่อรอง

2.1 การประชุมเพื่อขอความร่วมมือ

แกนนำประชาคมได้มีการประชุมเพื่อขอความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานภายนอกหลายกลุ่ม และ หลายครั้งตลอดการดำเนินการเรียกร้อง โดยกลุ่มต่างๆที่เข้าร่วมประชุมได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ อาจารย์ นักวิชาการ สื่อมวลชน กรุงเทพมหานคร

จากการที่ทางประชาคมการติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ และผู้ที่สนใจงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการไปชักชวนโดยตัวบุคคล และได้เชิญเข้าร่วมประชุมกับแกนนำประชาคมเพื่อขอความสนับสนุนจากท่านผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการประชุมจะเป็นที่ร้านอาหารครัวนพรัตน์ ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมของการประชุมของประชาคม

“เขาเชิญไปนั่งออกความคิดเห็นว่ามันจะเป็นอะไรดี มันจะทำอะไรได้จริงๆ เขาอาจจะคิดอยู่แต่ต้องการความมั่นใจ เลยให้คนอื่นมาร่วมคิดจริงๆ เขาก็เก่งกันอยู่แล้ว”

(ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์-สัมภาษณ์ 29 ธ.ค. 42)

กลุ่มอาจารย์ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ธรรมศาสตร์ ก็ยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือการดำเนินงานของประชาคมในกรณีนี้ โดยกลุ่มของอาจารย์ นักวิชาการ จะมีส่วนช่วยในการออกความคิดเห็น และทำแบบร่างของการใช้ประโยชน์ในตัวอาคารเพื่อนำเสนอทางกรุงเทพมหานครด้วย

นอกจากกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการแล้วในที่ประชุมยังได้เชิญสื่อมวลชนเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมด้วย ทั้งนี้เมื่อสื่อมวลชนได้รับทราบข่าวสารและการเคลื่อนไหวของประชาคมแล้วก็จะนำเสนอข่าวซึ่งเป็นการกระตุ้นให้สังคมภายนอกได้สนใจการรวมตัวเพื่อเรียกร้อง อาคารเพื่อเป็นประโยชน์กับคนในชุมชนในครั้งนี้อย่างมากขึ้น

นอกจากนี้ทางประชาคมยังได้ส่งตัวแทนของประชาคม ซึ่งได้แก่ แกนนารีเริ่มซึ่งเป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมของประชาคม เข้าร่วมประชุมกับกรุงเทพมหานครเพื่อแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการขอรับบริการรื้อถอน และหาขอความสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณที่จะสามารถทำศูนย์วัฒนธรรมชุมชนได้จริง เพื่อเป็นการยืนยันความพร้อมที่จะเสนอกับกรมธนารักษ์

2.2 การประชุมเพื่อต่อรอง

หลังจากการดำเนินการเรียกร้องมาได้ระยะหนึ่งทางประชาคมได้ขอเข้าพบรัฐมนตรีที่ควบคุมกรมธนารักษ์ โดยมีการเข้าร่วมประชุมระหว่าง รัฐมนตรี ตัวแทนประชาคมซึ่งได้แก่ แกนนารีเริ่มของประชาคม และอธิบดี รองอธิบดีกรมธนารักษ์ ทางประชาคม โดยได้มีความเห็นร่วมกันว่าจะมีการยับยั้งการรื้อถอนชั่วคราวในขณะนี้ และมอบหมายให้ทางประชาคมทำแผนการใช้ในงานตัวอาคารมาโดยละเอียด และจะมีการร่วมประชุมกันใหม่ในครั้งหน้า ซึ่งหลังจากนั้นทางประชาคมได้กลับมาทำแผนการใช้งานอาคารโรงพิมพ์ โดยกลุ่มของอาจารย์ นักวิชาการได้มีส่วนในการร่างแบบ ส่วนความต้องการในการใช้ประโยชน์จากตัวอาคารจะมาจากความต้องการของประชาชนในชุมชน แต่ในช่วงนั้นประชาคมได้มีการจัดงานเทศกาลถนนคนเดินครั้งที่ 2 ทำให้การดำเนินงานมีการทิ้งช่วงไปบ้าง

ต่อมาทางกรมธนารักษ์ได้ยื่นจดหมายเชิญประชุมมายังประชาคม และประชาคมก็ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อที่จะเสนอร่างการใช้ประโยชน์ตัวอาคารโรงพิมพ์ ครั้งนี้เป็นการประชุมร่วมกันสองฝ่าย คือ กรมธนารักษ์ และ ตัวแทนจากประชาคม ซึ่งในครั้งนั้นกรมธนารักษ์ยืนยันว่าจะ

มีการรื้อถอน โดยอ้างมติของคณะกรรมการกรุงเทพมหานคร ส่วนทางประชาคมยังยืนยันมติเดิมที่มีการประชุมกับรัฐมนตรีในคราวที่แล้ว

“ พอไปประชุม เขาบอกว่าไม่ให้แล้ว ไม่ฟังอะไรเลย ไม่สนใจกระบวนการที่เราไปติดต่อกรุงเทพมหานคร”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

ในการประชุมได้มีการถกเถียงต่อรองกันพอสมควร ว่ามีส่วนใดจำเป็นต้องรื้อถอนและส่วนใดสามารถเก็บอนุรักษ์เอาไว้ได้ หลังจากการประชุมเสร็จได้มีการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยทางกรมธนารักษ์ได้แถลงว่าจะมีการตกลงร่วมกันว่าจะรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ ซึ่งทางประชาคมไม่เห็นด้วยเลยมีการถกเถียงต่อรองกันอีกตั้งนั้นในการประชุมครั้งนั้นจึงยังไม่สามารถตกลงกันได้ และจบลงด้วยการกลับไปหารือในหมู่ของคณะกรรมการประชาคมอีกครั้ง

“ ตอนแถลงข่าวคล้าย ๆ มัดมือชกที่ประชุมไม่ได้ตกลงอย่างนั้น ซึ่งเราก็ต้องยอมหักหน้าเขา เราบอกว่ามันไม่ใช่ เรื่องที่คุยกันในที่ประชุมว่าจะตัดออกบางส่วน เราต้องไปคุยกับทางประชาคมก่อน เพราะเป็นเรื่องนอกเหนือแผนเดิม เพราะที่นำแผนการใช้งานมาเสนอท่านไม่ฟังเราเลย”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

3. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

จากการศึกษาจะพบว่าการใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ครุสภา ซึ่งการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมีทั้งในเรื่องของการสร้างแนวร่วมและ การต่อรองกับฝ่ายของกรมธนารักษ์

3.1 การสร้างแนวร่วม

จากการศึกษาพบว่านอกจากการที่แกนนำของประชาคมพยายามชักชวนผู้เชี่ยวชาญมาร่วมในการประชุมแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังได้มีการสร้างแนวร่วมที่พอจะเป็นกำลังต่อรองได้ การที่แกนนำริเริ่มของประชาคมขอเข้าพบรองนายกรัฐมนตรี พิชัย รัตตกุล ซึ่งท่านก็ให้เข้าพบ และแกนนำของประชาคมได้ชี้แจงเกี่ยวกับความต้องการที่จะอนุรักษ์โรงพิมพ์เอาไว้ และ สภาพของโรงพิมพ์ที่ปัจจุบันยังใช้ประโยชน์เพื่อชุมชนได้ และท่านก็ให้ความสนใจ และได้เดินทางมาดูอาคารโรงพิมพ์ด้วยตนเอง ซึ่งทางแกนนำของประชาคม และ ตัวแทนกรมธนารักษ์ได้ร่วมติดตามไปด้วย ในระหว่างที่เดินชมสภาพของโรงพิมพ์ทางแกนนำประชาคมได้มีการพูดคุยอธิบายถึงส่วนต่างๆของโรงพิมพ์ไปด้วย ซึ่งท่านรองนายกฯ มีความเห็นด้วยว่าจะ

อนุรักษตัวอาคารไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งหลังจากนั้นทางประชาคมจึงได้เข้าร่วมประชุมสามฝ่ายกับ รัฐมนตรี และ กรมธนารักษ์ตามที่ได้อนุญาตแล้วในข้างต้น

“ หลังจากที่เขาพบท่านไม่กี่วัน ท่านก็เข้ามาดู เราก็ตามประกบติดเลย กรมธนารักษ์ก็พยายามประกบเหมือนกัน พอท่านถามทางกรมธนารักษ์เขาก็ไม่รู้เรื่อง เพราะเขาไม่เคยมาดู แต่ถ้าถามเราเราจะตอบได้หมด”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 22 ธ.ค. 42)

3.2 การต่อรองนอกรอบ

ประชาคมได้มีการต่อรองนอกรอบกับกรมธนารักษ์หลายครั้งด้วยกัน ซึ่งในแต่ละครั้งจะไม่สามารถหาข้อตกลงที่แน่นอนได้ โดยการต่อรองนอกรอบครั้งแรกคือหลังจากที่ประชาคมได้ยื่นจดหมายขอให้มีการระงับการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ไปยังกรมธนารักษ์ โดยออกจดหมายในนามของ คุณหญิง เต็มสิริ บุญยสิงห์ ซึ่งเป็นราษฎรอาวุโสของชุมชนและเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไปในสังคม ทางกรมธนารักษ์ได้ส่งตัวแทน รองอธิบดีกรมธนารักษ์ที่รับผิดชอบเรื่องนี้อยู่มาพูดคุยกับคุณหญิงที่บ้านพัก ซึ่งเมื่อแกนนำของประชาคมรู้เรื่องเลยตามไปพูดคุยด้วย ซึ่งการต่อรองกันก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะทางฝ่ายของกรมธนารักษ์จะพยายามชี้แจงถึงเหตุผลของการรื้อถอนว่าจะรื้อเพื่อทำพื้นที่บริเวณนั้นเป็นสวนสาธารณะของชุมชน ซึ่งทางประชาคมพยายามชี้แจงว่าพื้นที่ตรงนั้นมีขนาดเล็กเกินกว่าที่จะทำเป็นสวนสาธารณะ ประกอบกับมีการสร้างสวนสันติชัยปราการ ซึ่งจะเป็นสวนสาธารณะอยู่แล้วในบริเวณป้อมพระสุเมรุซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่ทางกรมธนารักษ์ยังยืนยันเหตุผลเดิม ดังนั้นการต่อรองในวันนั้นจึงยังไม่ประสบผลสำเร็จ

“ พอมีจดหมายจากอาจารย์เต็มสิริไป เขาก็รีบมาเลย เพราะเขาคิดว่าถ้าคุยกับอาจารย์เต็มสิริได้คนเดียวพวกประชาคมก็หมดฤทธิ์... เขามาเพื่อที่จะชี้แจง แต่ไม่ได้พยายามฟังเรา เขาให้เหตุผลว่าจะทำสวนสาธารณะ ซึ่งก็บอกไม่ได้ว่าทำทำไมเล็กแค่นั้น แล้วมาอ้างว่าทำเพื่อชุมชนแต่ไม่มาถามชุมชน แค่นี้เขาก็ตอบเราไม่ได้”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

หลังจากนั้นก็ได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างประชาคม และ กรมธนารักษ์ตามที่ได้อนุญาตแล้วในข้างต้น ซึ่งผลการประชุมก็ไม่สามารถหาข้อยุติได้ และกรมธนารักษ์ได้เข้ามาทำการรื้อถอนโดยที่ยังไม่ได้ตกลงกัน จึงนำไปสู่การต่อรองกันอีกหลายครั้งระหว่างกรมธนารักษ์ กับประชาคม โดยกรมศิลปากรได้เข้ามาร่วมด้วย โดยได้ขอเข้าไปดูในตัวอาคารและพิจารณาว่าเป็นโบราณสถาน รวมทั้งมีการรวมตัวกันชุมชนของแกนนำหน้าโรงพิมพ์เพื่อไม่ให้มีการรื้อถอน ซึ่ง

การต่อรองรอบนี้จะเป็นการต่อรองกันว่าประชาคมจะยอมให้เรืออาคารไม้บางส่วนออก แต่มีเงื่อนไขต้องตกลงบางอย่าง โดยจะขอตกลงในที่ประชุมแต่ก็ไม่มีการประชุมเกิดขึ้น

จนสุดท้ายกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องงบประมาณในการปรับปรุงอาคารโรงพิมพ์ ได้มีบทบาทในการทำการไกล่เกลี่ย โดยขอให้มีการเรืออาคารไม้หลังหนึ่งออกและยับยั้งการเรืออาคารอื่นๆ ซึ่งประชาคมก็มีมติก็ยินยอมให้เรืออาคารนั้นและจะเก็บอาคารที่เหลือไว้ เพื่อที่การเจรจาจะไม่ต้องยืดเยื้อออกไปอีก และ งบประมาณในการบำรุงรักษาก็จะน้อยลงเพราะอาคารไม้ไม่ต้องมีการปรับปรุงมาก ซึ่งในขณะนี้กรมธนารักษ์ก็ได้ทำการเรืออาคารไม้หลังนั้นไปแล้วแต่ยังไม่ได้มอบอาคารโรงพิมพ์ครุสภาให้กับหน่วยงานใดเพื่อทำประโยชน์

“จุดสุดท้ายเลย กทม.มาขอเรือ กทม.เป็นหน่วยงานที่จะให้เงินเอง มาขอเรือให้ยอม รักษาไว้ได้แค่นี้ก็พอแล้ว”

(แกนนำประชาคม-สัมภาษณ์ 17 ธ.ค. 42)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย